

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MAŠA RODMAN
KDO JE SLOVENSKA PODJETNICA?
DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2005

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MAŠA RODMAN

Mentorica: izr. prof. dr. ALEKSANDRA KANJUO MRČELA

KDO JE SLOVENSKA PODJETNICA?
DIPLOMSKO DELO

Ljubljana, 2005

KAZALO

1. UVOD.....	3
2. POLOŽAJ ŽENSK V SLOVENSKI DRUŽBI.....	6
2.1. Demografski podatki.....	6
2.2. Izobraževanje.....	8
3. ZAPOSLOVANJE ŽENSK V SLOVENIJI.....	10
3.1. Samozaposlovanje žensk v Sloveniji.....	13
3.2. Značilnosti ženskega podjetja	19
3.3. Zakaj spremljati žensko podjetništvo.....	21
4. PODJETNICE IN DRUŽINSKO ŽIVLJENJE.....	22
4.1. Usklajevanje dela in družinskih obveznosti.....	23
5. DRUŽINSKA POLITIKA IN POMOČ PODJETNICAM.....	26
5.1. Družinska politika.....	26
5.2. Program poklicnega uveljavljanja žensk v Sloveniji.....	28
6. LASTNO EMPIRIČNO DELO.....	30
6.1. Rezultati in interpretacija.....	32
7. ZAKLJUČEK.....	49
8. LITERATURA.....	53
9. PRILOGE.....	56

1. UVOD

Šele pred nekaj desetletji je ženska začela počasi stopati v poslovno življenje, v svet v katerem so do tedaj v glavnem vladali moški. Zelo počasi so moški začeli sprejemati ženske, kot sebi enakovredne poslovne partnerke ali celo kot svoje nadrejene. Še vedno pa so se morale nenehno dodatno dokazovati in si zelo prizadevati, da se je spremenila miselnost marsikoga, ki je menil, da ženske v poslovnem svetu, sploh pa na vodilnih mestih, nimajo kaj iskati.

Danes ženske zavzemajo številne visoke položaje na vseh ravneh družbenega in poslovnega, kot tudi političnega življenja, vendar se še vedno srečujejo z nekaterimi ovirami, ki pa jih moški v svojem poslovnem svetu ne pozna. Biti ženska in hkrati na vodilnem položaju je zelo zahtevna stvar, saj mora biti uspešna poslovna ženska na splošno uspešna oseba, ki zna uspešno usklajevati svoje različne vloge; ženska s kariero, zakonska partnerica, mati in gospodinja. Usklajevanje poklicnih zahtev na eni strani in družinskih obveznosti na drugi, je središčna dilema sodobne ženske.

V zadnjih letih je bilo narejenih, kar nekaj raziskav na temo ženskega podjetništva v Sloveniji in vse raziskave se nagibajo k temu, da se morajo ženske v podjetništvu borovati proti najrazličnejšim predsodkom, ter da pogosto ne najdejo dovolj družbene in institucionalne podpore.

V svoji diplomski nalogi, »Kdo je slovenska podjetnica?«, želim v prvem delu raziskati: kakšna je povprečna slovenska podjetnica - demografske značilnosti in izobrazba; kako se odloči za pot podjetnice in zakaj; s katero dejavnostjo se pretežno ukvarja; kako usklajuje svoje delo in svoje družinske obveznosti ter v kolikšni meri jo pri tem podpira država in še predstaviti nekatere oblike podjetniške pomoči. V drugem delu pa bom predstavila rezultate svoje ankete, ki sem jo opravila v času od septembra do decembra leta 2004 ter jih primerjala s ugotovitvami iz teoretičnega dela. Tako želim prispevati k vedenju o podjetnicah v Sloveniji danes.

Dejstvo je, da skoraj vse zaposlene ženske težko usklajujejo delo in družinsko življenje. Nekatere se odločijo za podjetništvo, ker si tako same lahko razporejajo čas. Podjetništvo je način življenja, gibanje sodobnih posameznikov, ki se osamosvajajo v sodobnem svetu, zahteva pa veliko komunikativnosti, razgledanosti, ustvarjalnosti, izobraženosti, spretnosti in predvsem časa. Opravljanje gospodinjskih opravil in vloga matere pa enako zahteva vse zgoraj naštet lastnosti ter še katere druge. Sodobne ženske želijo pokazati svoje znanje in sposobnosti ter ne čutijo potrebe po zanemarjanju svoje družine, saj obe dejavnosti opravljajo »s srcem«. Za uspešno opravljanje obeh vlog, pa je potrebna velika podpora partnerja ter kar precejšna mera samozavesti. Sodobna družba je še vedno pretežno moško središčno usmerjena in uspešna poslovna ženska se srečuje z raznovrstnimi problemi, tako z diskriminacijskimi predsodki, kot tudi z moralnimi predsodki s strani družine in družbe nasploh.

V diplomski nalogi sem si zastavila dve hipotezi, ki jih bom preverjala:

- Na splošno v Sloveniji podjetnice opravljajo štiri različne vloge: ženska s kariero, zakonska partnerica, mati in gospodinja;
- Čeprav so ženske podjetnice v Sloveniji formalno zakonsko enakopravne moškim, se še vedno srečujejo s spolno določenimi problemi. (z najrazličnejšimi predsodki, pomankanjem družbene in institucionalne podpore, kritike iz strani lastne družine).

Diplomska naloga je razdeljena na naslednja poglavja:

1. poglavje UVOD v katerem bom predstavila svojo nalogo in postavila svoji hipotezi.
2. 2. poglavje POLOŽAJ ŽENSK V SLOVENSKI DRUŽBI v katerem bom opisala kakšen je položaj žensk glede na demografske značilnosti, to so: število žensk in moških v Sloveniji, zakonski stan, število otrok in starost matere ob prvorojenem

otroku. V tem poglavju bom opisala tudi izobraževanje v Sloveniji, torej stopnjo izobrazbe po spolu.

3. 3. poglavje ZAPOSLOVANJE ŽENSK V SLOVENIJI kjer bom opisala značilnosti zaposlovanja v Sloveniji, opredelila delovno aktivno prebivalstvo po zaposlitvenem statusu in spolu in opredelila delovno aktivno prebivalstvo po glavnih poklicnih skupinah in po spolu. Sledijo tri podpoglavja v katerem bom predstavila samozaposlovanje žensk v Sloveniji in razloge za ustanavljanje lastnih podjetij, pospeševanje samozaposlovanja in pomoč pri samozaposlitvi, opisala bom tudi realizirane samozaposlitve po spolu in starosti, realizirane samozaposlitve po spolu in izobrazbi ter realizirane samozaposlitve po dejavnosti iz leta 2004. Predstavila bom tudi značilnosti ženskega podjetništva v Sloveniji, osnovane na različnih raziskavah in pa razložila zakaj je pomembno spremljati žensko podjetništvo.
4. 4. poglavje PODJETNICE IN DRUŽINSKO ŽIVLJENJE v katerem bom opisala kako zaposlene ženske usklajujejo delo in družinske obveznosti in opredelila porabo časa pri osebah s polnim delovnim časom po spolu v Sloveniji ter opisala porabo časa za plačano in neplačano delo v nekaterih drugih državah Evropske Unije.
5. 5. poglavje DRUŽINSKA POLITIKA IN POMOČ PODJETNICAM v katerem bom na kratko opisala slovensko družinsko politiko in njen vpliv na žensko podjetništvo. Predstavila bom tudi nekatere zakone v Sloveniji, ki se nanašajo na položaj žensk na splošno ter predvsem na položaj podjetnic. Bolj podrobno pa bom predstavila Program poklicnega uveljavljanja žensk v Sloveniji, ki se ukvarja z uveljavljanjem žensk v ekonomskem smislu in opozarja ter preprečuje diskriminacijo proti ženskam. V
6. 6. poglavje, v katerem bom predstavila svoje LASTNO EMPIRIČNO DELO, torej rezultate in ugotovitve lastne ankete.
7. 7. poglavje ZAKLJUČEK v katerem bom podala svoje ugotovitve in svoje mnenje ter potrdila ali zavrnila svoji hipotezi.
8. 8. poglavje je podana uporabljena LITERATURA.
9. 9. poglavje PRILOGE.

Za pomoč pri pisanju svoje diplomske naloge se iskreno zahvaljujem mentorici dr. Aleksandri Kanjuo Mrčeli in gospej Mojci Vadnjal iz Zavoda META.

2. POLOŽAJ ŽENSK V SLOVENSKI DRUŽBI

V Sloveniji imamo zelo visok delež zaposlenih žensk, poleg tega smo vsaj delno uspeli ohraniti še vedno dokaj obsežen in zanesljiv državni podporni sistem storitev na različnih socialno varstvenih področjih. Zaradi teh ukrepov socialne politike in tudi ekonomskih razlogov, večina žensk v Sloveniji ne zapušča trga delovne sile za daljši čas in ne prekinja svoje poklicne kariere. Za Slovenijo je značilna visoka stopnja zaposlenosti žensk v obdobju ustvarjanja družine ter nege in vzgoje otrok. (Habl, 2002).

2.1. DEMOGRAFSKI PODATKI

Statistični podatki nam kažejo, da je v Sloveniji leta 2003¹ živel 1.996.433 oseb, od katerih je bilo 976.802 moških oz. 48,9% in 1.019.631 oz. 51,1% žensk. Že vse od prvega popisa prebivalstva leta 1921 živi v Sloveniji več žensk kot moških. Projekcije prebivalstva nakazujejo na to, da bodo tudi v prihodnosti Slovenke številčnejše od Slovencev.

¹ Statistični urad Republike Slovenije, letopis 2004; Prebivalstvo po starosti in spolu 31.12.2003.

Statistični podatki nam tudi kažejo, da je v Sloveniji, sklenjenih vse manj zakonskih zvez. Leta 2003 je bilo sklenjenih 6756 zakonskih zvez, kar je v zadnjih desetih letih najmanjša številka do zdaj. Hkrati pa se tudi dviguje povprečna starost neveste in ženina ob sklenitvi zakonske zveze (glej prilogo A). Narašča tudi število razvez, saj je bilo leta 2003 v Sloveniji 2461 razvez, kar je 36% od vseh sklenjenih zakonskih zvez v tem letu. (glej prilogo A).

Slovenija se tudi sooča s problemom staranja prebivalstva. Rodnost upada in zvišuje se starost žensk ob prvorojenem otroku (glej tabelo 1.1.). Leta 2003 je bilo rojenih 17321 otrok, povprečna starost matere ob prvorojenem otroku pa se giblje v poznih dvajsetih oz. zgodnjih tridesetih letih starosti.

Tabela 1. 1: Živorojeni otroci

	Ø 1990-1994	Ø 1995-1999	1999	2000	2001	2002	2003
SKUPAJ	20638	18264	17533	18180	17477	17501	17321
Dečki	10598	9416	9049	9368	9064	9025	8930
Deklice	10040	8848	8484	8812	8413	8476	8391
Starost matere ob otrokovem rojstvu (leta)							
pod 15	4	3	5	1	1	4	2
15-19	1374	717	544	511	441	383	366
20-24	7455	5115	4435	4285	3761	3367	3177
25-29	7334	6975	6803	7224	7028	7055	6881
30-34	3206	3997	4179	4416	4505	4740	4939
35-39	1058	1236	1330	1498	1514	1688	1678
40-44	198	212	225	240	220	257	268
45-49	9	9	11	4	7	7	10
50 +	-	-	1	1	-	-	-
neznano	-	-	-	-			

Vir: (2004) Statistični letopis Slovenije 2004. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Ljubljana.

V Sloveniji je tudi opazen trend spreminjanja strukture družinskih skupnosti. Poleg »klasične« družine poročenega para z otroki, narašča število enostarševskih družin, dopolnjenih ali reorganiziranih družin in zunajzakonskih družinskih skupnosti. Skladno s tem pa naraščajo izvenzakonska rojstva. Način sodobnega življenja vpliva na demografske spremembe, kot so: pomikanje starostne meje matere ob rojstvu prvega otroka navzgor, upadanje števila živorojenih otrok na eno žensko in upad sklenjenih zakonskih zvez ter naraščanje razvez.

2.2. IZOBRAŽEVANJE

V današnjem času je samoumevno, da imajo ženske enake pogoje in možnosti kot moški pri odločitvi in izbiri izobraževanja. Vendar je še pred nekaj leti veljalo drugače. Ustava in zakoni nam določajo enakopravnost v izobraževanju. Konvencija o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk je v Republiki Sloveniji začela veljati leta 1992, ko je sprejela akt o notifikaciji nasledstva konvencij Organizacije združenih narodov². Podrobnejše analize pa kažejo, da v sistemu vzgoje in izobraževanja še vedno obstaja razlikovanje na podlagi spola, ki največkrat podreduje ženski položaj in nadreduje moškega. Tako tudi Renner Tanja v svoji raziskavi o »pridnih deklicah in jeznih dečkih« ugotavlja, da že osnovnošolska berila tako rekoč brez izjeme ponujajo stereotipne podobe spolnih identitet. Na splošno velja, da so deklice in ženske predstavljene veliko bolj rigidno, enolično in konservativno kot podobe moških ali dečkov. (Renner, 2000).

Razlike med spoloma na področju izobraževanja se danes kažejo predvsem v uspešnosti pri šolanju oz. študiju ter skozi šolske in študijske smeri, ki kasneje vodijo v poklicno diskriminacijo spolov. Ženske so že v osnovni šoli, pa tudi na višjih, visokih ter univerzitetnih študijih uspešnejše od moških. (glej tabelo 2.1. na naslednji strani). Po

² Drugo poročilo RS o uresničevanju določil Konvencije združenih narodov o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk, Urad za žensko politiko, 1999.

podatkih iz leta 2003 je kar 65% žensk od skupno 5657 oseb, diplomiralo iz univerzitetnih programov in 63% žensk od skupno 5575 oseb je diplomiralo iz visokošolskih strokovnih programov. (glej tabelo 2.2. na strani 10). Iz tega lahko sklepamo, da so ženske bolj ambiciozne in imajo višje cilje glede svoje izobraževalne in poklicne kariere. Toda kljub visoki stopnji izobraženih žensk v Sloveniji še vedno obstaja spolna selekcija na delu in pri iskanju zaposlitve.

Tabela 2.1: Prebivalstvo, staro 15 let ali več, po izobrazbi in spolu, popisi 1971, 1981, 1991, 2002¹⁾

	Skupaj	Izobrazba						
		brez izobrazbe	nepopolna osnovna	osnovna	srednja	višja	visoka dodiplomska in podiplomska	neznano
SKUPAJ								
1971	1263139	17282 ²⁾	357978	522217	317261	16668	25810	5923
1981	1411877	20142	350027	458626	487937	40136	44469	10540
1991	1514722	9848	253640	451222	652292	69509	65240	12971
2002	1663869	11337	104219	433910	899341	84044	131018	-
Moški								
1971	594701	7277 ²⁾	167196	196019	192886	9486	18638	3199
1981	668523	8965	149006	171562	284290	19750	29463	5487
1991	718867	3611	111209	169473	358887	30303	39146	6238
2002	804286	4092	42400	169509	487288	36083	64914	-
Ženske								
1971	668438	10005 ²⁾	190782	326198	124375	7182	7172	2724
1981	743354	11177	201021	287064	203647	20386	15006	5053
1991	795855	6237	142421	281749	293405	39206	26094	6743
2002	859583	7245	61819	264401	412053	47961	66104	-

1) Podatki preračunani po metodologiji Popisa 2002.2) Všteti so tudi prebivalci, ki imajo zaključene 1-3 razrede osnovne šole. Vir: (2004) Statistični letopis Slovenije 2004. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Ljubljana.

Tabela 2.2: Diplomanti po vrsti študija in spolu

	Skupaj	Vrsta študija					
		višješolski		visokošolski strokovni		univerzitetni	
		skupaj	ženske	skupaj	ženske	skupaj	ženske
Skupaj							
1990	5951	3421	2149	-	-	2530	1393
1995	6419	2746	1590	-	-	3673	2219
1999	9345	2355	1268	2122	1162	4868	3069
2000	10232	1674	889	3621	2154	4937	3017
2001	10375	1041	599	4374	2669	4960	3166
2002	12029	1123	597	5038	3089	5868	3744
2003	11232	-	-	5575	3516	5657	3667

Vir: (2004) Statistični letopis Slovenije 2004. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Ljubljana.

3. ZAPOSLOVANJE ŽENSK V SLOVENIJI

Položaj žensk se je v zadnjem stoletju po celem svetu močno spremenil, saj je praktično v vseh deželah uzakonjena enakost z moškimi. Povečala se je udeležba mater z majhnimi otroki na trgu delovne sile. To je posledica širitve storitvenega sektorja ter povečane izobraževalne želje žensk in pa tudi zaradi finančnih pritiskov, ki vplivajo na odločitev žensk, da se zaposlijo. Ženske so tudi dosegle visoko zaščito, kar se tiče porodniškega dopusta, bolniških izostankov in organiziranega varstva otrok. Vendar pa še vedno velja za žensko delovno silo, da poleg službenih obveznosti opravlja tudi večino neplačanega dela in da je za žensko predvidenih več odsotnosti z dela. Zaradi te neenake delitve, imajo ženske slabše zaposlitvene pogoje in možnosti kot pa moški, saj se soočajo z

organizacijsko kulturo, ki je še vedno večinoma patriahalna in postavlja žensko na statusno nižja in manj plačana dela.

Za Slovenijo je, kot sem že omenila, značilna visoka udeležba žensk na trgu delovne sile. V obdobju oblikovanja družine ter nege in vzgoje otrok je zaposlenih več kot 80% žensk. To visoko stopnjo delovne aktivnosti žensk v Sloveniji omogoča delovna in socialno-varstvena zakonodaja ter dobro organizirana in subvencionirana mreža dnevnega varstva otrok. Vendar stopnja zaposlovanja žensk počasi upada, kar lahko razložimo s dejstvom, da se ženske dalj časa izobražujejo kot moški. Poleg tega pa so ženske žrtve diskriminacije s strani delodajalcev, ki še vedno veliko raje zaposlijo moške, kateri se bodo po njihovih predvidevanjih bolj posvečali delu in manj družini in ker večino neplačanega dela še vedno opravlja ženska, pa to tudi vpliva na njene možnosti poklicnega napredovanja in splošno na izbor delovnega mesta. Po zadnjih podatkih Zavoda Republike Slovenije za statistiko je bilo leta 2003, 771 zaposlenih oseb, od teh 47,2% žensk. Samozaposlenih je bilo 88, od teh le 25% žensk, pomagajočih družinskih članov pa je bilo 38 in od teh kar 60.5% žensk. (glej tabelo 3.1.).

Tabela 3.1: Delovno aktivno prebivalstvo po zaposlitvenem statusu in spolu, 2. četrletje

	Delovno aktivno prebivalstvo	Samozaposlene osebe	Zaposlene osebe	Pomagajoči družinski člani
Skupaj				
1999	892	112	728	52
2000	894	100	750	43
2001	914	108	758	48
2002	922	108	773	42
2003	896	88	771	38
Moški				

1999	482	80	381	21
2000	481	73	391	16
2001	497	79	399	19
2002	500	79	404	16
2003	488	66	407	15
Ženske				
1999	410	33	347	30
2000	413	27	359	27
2001	417	29	359	29
2002	423	29	368	26
2003	409	22	364	23

1) Delo po pogodbi o delu, avtorski pogodbi, delo za neposredno plačilo, delo preko študentskega servisa.

Vir: (2004) Anketa o delovni sili 2004. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Ljubljana.

Na splošno moški prevladujejo v kmetijskih in nekmetijskih dejavnostih, medtem ko ženske prevladujejo v storitvenih dejavnostih. (Glej prilogo A). Pri poklicnih skupinah v Sloveniji za leto 2003 pa vidimo (glej tabelo 3.2), da ženske prevladujejo v naslednjih poklicnih skupinah: uradniki 66,2%, poklici za storitve in prodajalci 64,2%, strokovnjaki 60%, poklici za preprosta dela 54,4% in tehniki ter drugi strokovni delavci 52,3%. Edini delež, ki resnično izstopa in se razlikuje od moških pa je poklicna skupina; zakonodajalci, visoki uradniki in menedžerji, kjer je delež žensk le 33,2%.

Tabela 3.2: Delovno aktivno prebivalstvo po glavnih poklicnih skupinah in spolu, 2. četrtnje 2003

Poklicne skupine	Število (1000)			Delež žensk
	skupaj	moški	ženske	
SKUPAJ	896	488	409	45,6
Zakonodajalci, visoki uradniki, menedžerji	54	36	18	33,2
Strokovnjaki	118	47	71	60,0
Tehniki in drugi strokovni sodelavci	144	68	75	52,3
Uradniki	92	31	61	66,2
Poklici za storitve, prodajalci	103	37	66	64,2
Kmetovalci, gozdarji, ribiči	67	36	30	45,7
Poklici za neindustrijski način dela	120	111	((10))	((7,9))

Upravljalci strojev in naprav, ind. izdelovalci in sestavljalci	144	93	51	35,5
Poklici za preprosta dela	43	20	23	54,4
Vojaški poklici	((4))	((4))	.	.
Nerazvrščeni	((9))	((6))	((4))	((39,2))

(()) Nenatančna ocena

. Zelo nenatančna ocena, vendar različna od nič

Vir: (2004) Anketa o delovni sili 2004. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Ljubljana.

3.1. SAMOZAPOŠLOVANJE ŽENSK V SLOVENIJI

V Sloveniji je samozaposlenih oseb le 10%. (glej prilogo A). Prevladujejo pa v kmetijskih dejavnostih, gradbeništvu, trgovini, prometu, nepremičninah oz. poslovnih storitvah ter v drugih javno skupnih in osebnih storitvah. Povedali pa smo že, da je od vseh samozaposlenih oseb delež žensk le 25%, ki pa se pretežno ukvarjajo s storitvenimi dejavnostmi.

V devetdesetih letih se je za ustanovitev lastnega podjetja odločalo precej žensk. Za ta podjetniški val je bilo veliko vzrokov:

- 1.) V času tranzicije je bila odpravljena vrsta administrativnih ovir za ustanavljanje novih podjetij;
- 2.) Vse bolj se je povečeval storitveni sektor in odprl priložnosti za zaposlitev žensk na področjih, ki so jih pokrivala v okviru družine;
- 3.) poleg tega je v storitvenem sektorju možno ustanoviti podjetje z dokaj skromnim kapitalom, kar je z vidika bodočih podjetnic velikega pomena, saj zanje predstavlja dostop do kapitala večjo oviro kot za moške;
- 4.) Ženske večinoma težko napredujejo v politični in menedžerski karieri, medtem ko jim status podjetnice omogoča kontrolo nad lastnim razvojem;
- 5.) Psihološki pritisk zaradi gospodarske krize v obdobju tranzicije, katere posledica je bilo odpuščanje. (Habl, 2002:27-28).

V Sloveniji so ženske ena izmed ciljnih skupin pri pospeševanju podjetništva in tudi posebna ciljna skupina v programih poklicnega usposabljanja, kot usposabljanja za spoprijemanje s problemi, ki onemogočajo usklajevanje poklicnega in družinskega življenja. (Černigoj Sadar in Verša v Svetlik, 2002).

Pospeševanje samozaposlovanja v Sloveniji izvaja Zavod za zaposlovanje RS na podlagi pogodbe z Ministrstvom za delo družino in socialne zadeve. Program je usklajen s smernico Evropske unije št. 2³: Spodbujanje podjetništva in ustvarjanje novih delovnih mest. Spodbujanje samozaposlovanja se izvaja v obliki dveh ukrepov: pomoč pri samozaposlitvi in sofinanciranje stroškov spodbujanja podjetništva. Po zadnjih podatkih Zavoda RS za zaposlovanje je bilo vključenih v pomoč pri samozaposlovanju 1334 oseb od katerih je bilo 514 žensk oz. 38,5% (Glej tabelo 3.1.1.).

Tabela 3.1.1: STRUKTURA VKLJUČENIH V POMOČ PRI SZ V OBDOBJU JAN/AVG-04

Območna služba	število vključitev	invalidi	ženske	Mladi do 26let	Presežni delavci	ostale BO	Delež žensk
Celje	186	0	47	38	2	98	25,3
Koper	74	1	28	9	0	34	37,8
Kranj	54	0	22	9	0	32	40,7
Ljubljana	367	3	165	34	0	232	45,0
Maribor	200	1	84	24	0	95	42,0
Murska Sobota	97	1	38	15	0	50	39,2
Nova Gorica	49	1	20	13	0	28	40,8
Novo mesto	46	0	22	8	0	23	47,8

³ Luksemburške smernice za zaposlovanje so razdeljene v štiri stebre: I steber – izboljšanje zaposljivosti, II steber – pospeševanje podjetništva, III steber – povečevanje prilagodljivosti podjetij in zaposlenih, IV steber – okrepitev ukrepov za izenačevanje možnosti zaposlovanja žensk in moških. Svet EU vsako leto od 1998 dalje dopolni smernice za področje zaposlovanja. Na njihovi podlagi države članice nato oblikujejo svoje akcijske načrte.

Ptuj	59	2	25	5	0	31	42,4
Sevnica	74	0	29	13	0	43	39,2
Trbovlje	50	2	8	7	2	34	16,0
Velenje	78	2	26	16	0	42	33,3
SKUPAJ	1334	13	514	191	4	742	38,5

Vir: Zavod META, 2004

Namen ukrepa pomoč pri samozaposlitvi je pridobivanje osnovnih informacij o možnostih samozaposlitve, o postopkih, potrebnih za realizacijo samozaposlitve in o dejavnikih, ki jih mora potencialni podjetnik upoštevati pri vzpostavljanju samozaposlitvenega projekta. Namen sofinanciranja stroškov spodbujanja podjetništva pa pomeni pospeševanje podjetništva in odpiranje novih delovnih mest v malem gospodarstvu za osebe, ki so se samozaposlile z zavezo ohraniti samozaposlitev najmanj 2 leti. Leta 2004 je bilo v finančno pomoč vključenih 1162 oseb in od tega 35,5% žensk. (glej tabelo 3.1.2.)

Tabela 3.1.2: STRUKTURA VKLJUČENIH V FINANČNO POMOČ V OBDOBJU 1-8-04

Območna služba	število vključenih	invalidi	ženske	mladi do 26 let	Presež delavci	Ostale BO	Delež žensk
Celje	142	1	40	23	0	145	28,2
Koper	55	1	19	5	2	53	34,5
Kranj	119	2	37	18	0	118	31,1
Ljubljana	227	3	76	15	5	222	33,5
Maribor	192	0	84	17	6	187	43,8
Murska Sobota	111	1	41	8	9	102	36,9
Nova Gorica	38	0	17	7	1	37	44,7
Novo mesto	38	0	15	6	1	37	39,5
Ptuj	67	4	33	9	1	75	49,3

Sevnica	64	3	23	12	3	61	35,9
Trbovlje	48	2	13	4	8	42	27,1
Velenje	61	1	15	7	2	48	24,6
SKUPAJ	1162	18	413	131	38	1127	35,5

Vir: Zavod META, 2004

Naslednje tri tabele (glej tabelo 3.1.3, tabelo 3.1.4 in tabelo 3.1.5 na naslednjih straneh) kažejo realizirane samozaposlitve po spolu in starosti, realizirane samozaposlitve po spolu in izobrazbi ter realizirane samozaposlitve po dejavnosti. Te podatke sem dobila v Informacijskem središču META⁴ (zbrani pa so bili pri ZRSZ). Te realizirane samozaposlitve predstavljajo najnovejše podatke; koliko je podjetnic po spolu in izobrazbi ter prevladujočo podjetniško dejavnost.

Največ žensk v Sloveniji se samozaposluje med 26 – 40 letom starosti, 37,4%. Največ od teh ima univerzitetno 41,8% oz. višješolsko izobrazbo 41,7%. Po dejavnosti pa prevladujejo: zdravstvo, sociala in izobraževanje 57,1%, temu sledijo, osebne storitve 53,2%, gostinstvo 49,4%, kmetijstvo 47,4%, trgovina 39,6% in tako naprej oz. lahko rečemo, da ženske prevladujejo v t.i. feminiziranih poklicih.

Tabela 3.1.3.: REALIZIRANE SAMOZAPOSLOTITVE PO SPOLU IN STAROSTI

STAROST	VSI	ŽENSKE	DELEŽ
DO 26 LET	136	45	33,1
OD 26-40 LET	676	253	37,4

⁴ Zavod za razvoj družinskega in ženskega podjetništva META je neprofitna organizacija, med ustanovitelji pa je neprofitno gospodarsko interesno združenje Podjetnost, nekatera mala podjetja ter posamezniki. Ustanovljen je bil leta 2001 z željo, da bi se podjetnice in podjetniki bolje povezali, da bi se uveljavile enake možnosti tudi v podjetništvu, da bi bili razvojni programi naravnani na dejanske potrebe v praksi in da bi omogočili hitrejšo in učinkovito povezovanje malih podjetij in njihov dolgoročni obstoj na skupnem evropskem trgu in širše.

OD 40-50 LET	274	96	35,0
NAD 50 LET	82	21	25,6
SKUPAJ	1168	415	35,5

Vir: Zavod META, 2004

Tabela 3.1.4.: REALIZIRANE SAMOZAPOSLITVE PO SPOLU IN IZOBRAZBI

IZOBRAZBA	VSI	ŽENSKE	DELEŽ
I.+II.	191	47	24,6
III.+IV.	361	116	32,1
V.	415	168	40,5
VI.	48	20	41,7
VII.+	153	64	41,8
SKUPAJ	1168	415	35,5

Vir: Zavod META, 2004

Tabela 3.1.5.: REALIZIRANE SAMOZAPOSLITVE PO DEJAVNOSTI

DEJAVNOST	VSI	ŽENSKE	DELEŽ
POSLOVNE STORITVE	267	96	36,0
OSEBNE STORITVE	154	82	53,2
TRGOVINA	197	78	39,6
GOSTINSTVO	77	38	49,4
KMETIJSTVO	95	45	47,4
PROIZVODNJA (TEKSTIL)	117	27	23,1
ZDRAVSTVO, SOCIALA	14	8	57,1
FIN. POSREDNIŠTVO	19	8	42,1
GRADBENIŠTVO	172	8	4,7
IZOBRAŽEVANJE	7	4	57,1

NEZNANA ŠIFRA DEJAVNOSTI	49	21	42,9
SKUPAJ	1168	415	35,5

Vir: Zavod META, 2004.

Delež samozaposlenih žensk se torej v zadnjem desetletju v Sloveniji zvišuje. Ženske vidijo samozaposlovanje kot rešitev boja proti brezposelnosti. Ženske so sicer zaposlene v mnogih podjetjih, vendar ne na visokih upravljalških položajih in pogosto so zaradi spola diskriminirane, kar neposredno vodi do konfliktov z delodajalcem. Ustvarjanje lastnega podjetja predstavlja tem ženskam kapitaliziranje svojega znanja in razbremenitev družinskih in službenih obveznosti.

Usklajevanje poklicnega razvoja in družinskih obveznosti predstavlja izziv nekaterim posameznicam. Ženske vodi v podjetništvo motiv po večji samostojnosti in zagotavljanje dela svojim otrokom, saj »marsikatero žensko podjetje preraste v družinsko podjetje, ki predstavlja možnost zaposlitve za partnerja in druge družinske člane«. (Habl, 2002: 28). Možnost usklajevanja dela in družinskih obveznosti prispeva k večjemu družinskemu ugodju in boljšemu osebnostnemu razvoju, seveda pa je tukaj tudi prisotna želja po boljšem zaslužku.

Podjetnice imajo popolnoma drugačen pogled glede organizacije podjetja in njihovega upravljanja zaradi različnih izkušenj in ciljev. Denar, kariera in prestiž niso toliko pomembni za ženske pri upravljanju svojega podjetja, kot so za moške podjetnike. Večina žensk, ki se odloči za samozaposlitev nima ustreznih izkušenj in znanja in je pripravljena več tvegati, kot moški, ki se ponavadi odločijo ustanoviti svoje podjetje v dejavnosti, katero že zelo dobro poznajo. (Černigoj-Sadar, 2000).

3.2. ZNAČILNOSTI ŽENSKEGA PODJETNIŠTVA

Ženski stil vodenja in upravljanja je drugačen od moškega stila vodenja in upravljanja in po nekaterih podatkih posledično vodi v večjo uspešnost ženskega podjetništva. »Podjetnice podpirajo zaposlene v svojih ambicijah, spodbujajo timsko delo in zmanjšujejo hierarhijo, skrbijo za kakovost in težijo k bolj neformalnim odnosom.« (Turk v Hazl, 2002:28). Podjetnice ne merijo uspeha le skozi dobiček, ampak je njihov cilj tudi vlaganje v izobraževanje in razvoj, kar prispeva k večjemu zadovoljstvu njih samih in ostalih zaposlenih. Ženske podjetnice so mnogo bolj previdne pri najemanju kreditov in znajo bolj realno oceniti svoj položaj in svoje investicije, kar pa posledično pomeni, da ostajajo na ravneh malih in srednjih podjetjih in se ne širijo tako skokovito kot moška podjetja.

V raziskavi o poslovni uspešnosti ženskih podjetij v letu 1998⁵ dosegajo poslovni rezultati ženskih podjetij po prihodku na zaposlenega boljše rezultate v primerjavi z moškimi. Izrazito šibkejša pa so ženska podjetja v obsegu sredstev na zaposlenega, kjer dosegajo slabi dve tretjini povprečja. Temu je več razlogov, kot npr. da je večina ženskih podjetij usmerjena predvsem v storitvene dejavnosti, kjer ni potreben takšen obseg fiksnega kapitala kot v proizvodnji. Za ženska podjetja je dostop do finančnih virov težji kot za moška podjetja in ker so ženske bolj previdne pri prevzemanju tveganj, so njihova podjetja manjša, posledično pa je tudi vložek kapitala manjši. Ženska podjetja v Sloveniji imajo tudi bistveno manjše zneske čiste izgube, čisti finančni rezultat na zaposlenega je tako pozitiven, medtem ko je pri moških podjetjih in tudi v podjetjih, ki jih vodijo skupaj moški in ženske, večinoma negativen. (Glas, M., Drnovšek, M. 1998).

Na splošno pa lahko uvrščamo podjetnice v Sloveniji med »tipične« podjetnice, ki jih opredeljujejo mnoge raziskave po svetu:

⁵ Raziskava Glas, Petrin (1998), RCEF: Žensko podjetništvo v Sloveniji

- Ženska podjetja v Sloveniji so v glavnem majhna (6 – 10) zaposlenih, kar izhaja iz nagnjenosti podjetnic k netveganju.
- Tipična slovenska podjetnica se ukvarja s storitveno dejavnostjo, lastni prihranki so vir financiranja in zelo pogosto je izključna lastnica podjetja.
- Poleg nezadostnih finančnih virov, slovensko podjetnico motijo tudi neugodni državni predpisi. (Šavorn – Radovan, 2000:90).

Podjetnice se zanašajo na močno podporo svojih partnerjev, otrok in družine. Predvsem potrebujejo moralno, pogosto pa tudi finančno pomoč svojih partnerjev, pri ustanavljanju lastnega podjetja. Slovenske podjetnice pa so predvsem kritične do države in strokovnih organizacij, katere jim po njihovem mnenju ne nudijo zadostne podpore. Po raziskavi Glasa in Drnovškove iz leta 2000⁶ predvsem krivijo neprijazen davčni sistem, sorazmerno visoke obresti in kredite, težaven postopek za najemanje kreditov, pomanjkanje mikrokreditov, visoke zahteve bank v zvezi s hipotekami in garancijami, nelojalna konkurenca zelo razširjenega dela in zaposlovanja na črno v storitvenem sektorju, pomanjkanje informacij in dostopnost poslovnih mrež .

Specifični problem za ženske podjetnice je zbiranje zagonskega kapitala in dostopnost do financiranja, saj večina žensk ustanovi majhna podjetja v storitvenih sektorjih in poslujejo predvsem na lokalnem trgu. Ženske so nagnjene tudi k zbiranju nižjega zagonskega kapitala kot moški, kar je posledica nizkih osebnih sredstev ali nižjih predhodnih dohodkov, če je bila zaposlena. Ženske podjetnice so tudi bolj zadržane pri iskanju svetovalcev, ko pričnejo s svojim poslom. Manj so tudi medsebojno povezane in sodobna tehnologija, kot je npr. uporaba računalnika in interneta, ki prinaša velike spremembe v mala in srednja podjetja, predstavlja nekaterim podjetnicam precejšen izziv. Precej ovir pa si postavljajo ženske same, saj med seboj običajno govorijo iskreno o težavah in ovirah, ki dejansko so prisotne, v javnosti pa še vedno vse prepogosto zanikajo njihov obstoj in trdijo, da so enakopravne in da ne potrebujejo posebne obravnave.

⁶ Glas, M., Drnovšek, M.: Slovenke kot porajajoče se podjetnice, 2000 pov po: Hazl V: Smo slovenke na trgu delovne sile enakopravne? Ljubljana, 2002.

3.3. ZAKAJ SPREMLJATI ŽENSKO PODJETNIŠTVO

Podjetništvo se je v Sloveniji začelo pojavljati v širšem obsegu šele v začetku devetdesetih let, ko je Slovenija sprejela Zakon o podjetjih, ki je sprožil proces ustanavljanja novih malih in srednjih podjetij, saj je zakon dovoljeval zasebni kapital v podjetjih. Tako se je tudi pojavil pojem ženskega podjetništva. Ker pa je ta pojem še relativno mlad, ni na voljo zadostnih informacij, primanjkuje tako statističnih kot analitičnih raziskav, ki pa so potrebne za podrobno analiziranje položaja žensk v podjetništvu. Izboljšanje podatkov in analiz o ženskem podjetništvu je zelo pomembno za boljše razumevanje prispevka ženskega podjetništva k ekonomskemu razvoju države.

Poznavanje položaja je osnova vsakemu strokovnemu načrtovanju in odločanju.

Pripravljanje ustreznih predlogov ukrepov in zakonov je seveda naloga vsake vlade in torej tudi našega vladnega Urada za enake možnosti, ki med drugim tudi ureja žensko politiko. Da to lahko kvalitetno in učinkovito počne, potrebuje seveda kvalitetne analitične osnove, veliko teoretičnega znanja in dobro primerjalno poznavanje rešitev v drugih državah. (Kozmik, 1998).

Prepoved diskriminacije žensk je v večini pravno že urejena, vendar pa to še ne pomeni, da so te pravne ureditve zares idealne v današnjem času in da niso potrebne spremembe v smeri iskanja vedno boljših rešitev. Ne gre samo za to, da država skuša preprečevati in sankcionirati primere kršitve diskriminacije po spolu, pač pa da ustvari pogoje za enakopravno uveljavljanje spolov v družbi in v skladu s poznavanjem položaja žensk na trgu delovne sile, dejavno sodeluje v pospeševanju in varovanju človekovih pravic vseh žensk ter omogoči pogoje za poznavanje in možnosti uresničevanja teh pravic.

Žensko podjetništvo odpira vrata ženskam v menedžmentu in v politiki in je pomemben korak pri emancipaciji žensk in odpravi diskriminacije po spolu. Aktivnost žensk na različnih področjih t.i. »socialnega« podjetništva, rešuje številne življenske probleme v lokalnih skupnostih in prispeva k mnogim vidikom sodobne družbe, saj se ženske bolj

pogosto kot moški ukvarjajo z neprofitno naravnanimi podjetniškimi dejavnosti, kot so kultura in izobraževanje, zdravstvo in socialno delo. Lahko rečemo, da žensko podjetništvo in razvoj le-tega, ni zgolj poslovni prispevek državi, temveč je nujen in zelo potreben dejavnik pri oblikovanju enakopravne, svobodne in ekonomsko uspešne Slovenije.

4. PODJETNICE IN DRUŽINSKO ŽIVLJENJE

Nemalokdaj zasledimo v raznovrstnih člankih ali intervjujih s poslovno uspešno žensko, ki je hkrati tudi mati in žena, vprašanje »Kako zmorete oboje?«. Takšno vprašanje se nikoli ne postavi uspešnemu moškemu, ki je hkrati tudi oče in mož. Moški tudi nikoli ne kolebajo med odločitvijo posel – družina, ženske pa nasprotno imajo mnogokrat tako notranje moralne boje same s seboj, ko se odločajo za samostojno kariero oz. za ustanovitev lastnega podjetja, kot tudi boje z zunanjimi akterji. Kot pravi Kanjuo Mrčela, je zaposlitev žensk danes dejstvo, s katerim se je večina ljudi že sprijaznila in bolj ali manj postaja norma. Vendar pa je kariera še vedno beseda z moško konotacijo, saj se od žensk ne pričakuje, da bodo svoje delo razumele kot način osebnega izpopolnjevanja in napredovanja ter da bodo napredovale po lestvici poslovnih in družbenih položajev navzgor. Če že delajo, naj bi delale zaradi ekonomske nuje in v pomoč moževemu dohodku, osebno zadovoljitev in izpolnitev pa na bi črpale doma, iz njihove »naravne« vloge matere, žene in gospodinje (Kanjuo Mrčela, 1996).

4.1. USKLAJEVANJE DELA IN DRUŽINSKIH OBVEZNOSTI

V Sloveniji delitev dela in odgovornost v družini še vedno ostaja tradicionalna, torej patriarhalna v smislu, da moški dela in materialno ter finančno skrbi za družino, ženska pa skrbi za gospodinjstvo in otroke. Čeprav se je delež zaposlenih žensk v zadnjih desetletjih nenehno povečeval in izobraženost žensk v Sloveniji narašča, pa je v družini ženska vloga ostala enaka. Ta kombinacija službenih in družinskih obveznosti pa pomeni dvojno obremenitev za žensko, ker se z vidika ekonomskega vrednotenja družinsko delo kaže kot delo, ki je brez ekonomske vrednosti a vendar je nujno vsakodnevno opravilo mimo katerega se nikakor ne da.

Statistični podatki in rezultati raziskav nam kažejo da so družinske obveznosti med partnerjema še vedno neenakomerno porazdeljene. Po zadnjih podatkih ankete, ki jo je opravil Statistični urad RS o porabi časa pri osebah, zaposlenih s polnim delovnim časom, ki je bila aprila 2000 – marec 2001 (glej tabelo 4.1.1 na naslednji strani) je razvidno naslednje:

- za spanje, uživanje obrokov in osebno nege preživijo moški in ženske enako časa dnevno (43% moški in 43% ženske);
- za zaposlitev in študij, ženske preživijo malenkost manj časa kot moški (moški 22% in ženske 19%);
- pri skrbi za gospodinjstvo in pomoč drugim gospodinjstvom ter skrbjo za družino pa se že kažejo večje razlike (moški 9% in ženske 17%), tudi glede prostega časa⁷ so razlike (moški 22% in ženske 18%).

Iz navedenega je razvidno, da predstavlja usklajevanje družinskega in poklicnega življenja za ženske bistveno večji problem kot za moške, zato bi bilo potrebno marsikaj spremeniti.

⁷ V prosti čas se šteje: Udeležba na prireditvah, verske aktivnosti, kultura, šport, konjički, družabno življenje tv, drugi množični mediji in potovanje.

Tabela 4.1.1: Poraba časa pri osebah, zaposlenih s polnim delovnim časom, po spolu, april 2000–marec 2001 - upoštevana je glavna aktivnost

	Moški	Ženske
	povprečna poraba časa pri vseh anketiranih	povprečna poraba časa pri vseh anketiranih
SKUPAJ	24^h 0'	24^h 0
Spanje	8 ^h 03'	8 ^h 04'
Uživanje obrokov	1 ^h 24'	1 ^h 18'
Osebna nega	1 ^h 07'	1 ^h 02'
Zaposlitev	5 ^h 29'	4 ^h 42'
Študij	4'	6'
Skrb za gospodinjstvo in pomoč drugim gospodinjstvom	2 ^h 5'	3 ^h 34'
Skrb za družino	16'	39'
Udeležba na prireditvah, verske aktivnosti	7'	7'
Kultura, šport, konjički	45'	30'
Družabno življenje	56'	53'
TV	2 ^h 3'	1 ^h 27'
Drugi množični mediji	21'	22'
Pot, potovanje	1 ^h 18'	1 ^h 14'
Drugo, nedoločeno	2'	2'

Vir: (2004) Statistični letopis Republike Slovenije, 2004. Zavod RS za statistiko, Ljubljana.

V prostem času se zaposlene ženske bolj posvečajo družinskim in praktičnim dejavnostim, medtem ko se moški posvečajo bolj individualistični dejavnostim. Zato imajo ne glede na malo časa, ženske relativno visok odstotek za preživljanje prostega časa, saj jim recimo skrb za otroke predstavlja obliko preživljanja prostega časa. Zaposleni pari z otroki si delijo neformalno delo v smislu, da prosti čas večinoma izkoristijo skupaj. Sadarjeva pa ugotavlja, da je stopnja izobrazbe tisti dejavnik, ki vpliva na različno preživljanje prostega časa in sicer pri nizki življenjski ravni so ženske bolj

tradicionalne kot moški, pri visokem standardu pa je ravno obratno. (Černigoj-Sadar, 1991).

Družina in delo sta najvišji vrednoti med moškimi in ženskami, kot tudi med mladimi v Sloveniji, s tem da mladi, ki so bili zajeti v raziskavo "Življenjske in vrednostne orientacije študentske populacije" zavračajo 'patriarhalno' pojmovanje družine, po katerem oče materialno preživlja družino, mati pa skrbi za gospodinjstvo in otroke (83,7 % odgovorov) ter se zavzemajo za enakopravno delitev dela v gospodinjstvu (73,6 % odgovorov) (Rener, Švab, 1996).

Na splošno se v državah Evropske Unije več časa porabi za plačano delo kot neplačano delo. V vseh državah pa na splošno velja, da ženske opravljajo večino neplačanega dela. Največ časa za plačano delo porabijo zaposlene ženske na Madžarskem, v Franciji, v Sloveniji in na Finskem. Zaposlene ženske v Sloveniji, Estoniji, na Madžarskem in v Belgiji porabijo največ časa za neplačano delo, okoli pet ur dnevno. Manj kot štiri ure dnevno za neplačano delo porabijo ženske na Švedskem, Norveškem in na Finskem. Odstotek moških, ki opravljajo neplačano delo pa je v Estoniji, Sloveniji na Madžarskem in v Belgiji, najvišji. Najbolj enakovredni po spolu glede neplačanega dela so na Švedskem. (European Communities: 2004).

Poraba časa za plačano in neplačano delo skupaj je v večini držav večja za ženske kot za moške. Norveška, Švedska in Velika Britanija so izjeme s skoraj enako porabo časa. Ženske v Sloveniji, Estoniji in na Madžarskem pa porabijo največ časa za plačano in neplačano delo skupaj. Več časa porabijo ženske za neplačano delo, skoraj 2/3, medtem ko moški opravljajo v večini le plačano delo. Posledično imajo zato moški po skoraj celotni Evropi od pol ure do uro več prostega časa kot ženske. (European Communities: 2004).

5. DRUŽINSKA POLITIKA IN POMOČ PODJETNICAM

Za večino žensk, kjerkoli po svetu, je očiten problem kako poslovati. Slovenke so ustanovile podjetja predvsem zaradi brezposelnosti in le redke podjetnice ustanovijo podjetje zato, ker tako načrtujejo že od vsega začetka in se zato tudi šolajo in izobražujejo. Pomanjkanje poslovnih znanj in seveda izkušenj pa je tudi eden glavnih problemov malih podjetnikov po vsem svetu. Ženska, ki je ustanovila podjetje in ga tudi vodi, se odgovornosti in delu v družini ne more odpovedati. Časa za izobraževanje in izpopolnjevanje pa ji resnično primanjkuje. Poleg tega pa se podjetnicam še vedno porajajo vprašanja glede otroškega varstva, šolskega sistema in organiziranih aktivnosti za mlade v njihovem prostem času.

Pomembno je, da se vlada in politiki v državi zavedajo deleža, ki ga prispevajo ženska podjetja k nacionalnem dohodku. S tem pridobi vlada države možnost, da namenja pospeševanju razvoja ženskega podjetništva več pozornosti in podpore. Res pa je, da se samega pomena ženskega podjetništva prav ženske same premalo zavedajo. Velik problem predstavlja tudi neobveščenost in neznanje ter nezainteresiranost podjetnikov v Sloveniji, saj se v Sloveniji še ni popolnoma uveljavil koncept vseživljenjskega učenja, ki pomeni nenehno dodatno izobraževanje po končanem obveznem izobraževanju in usposabljanju. V nadaljevanju bom predstavila zelo dobro slovensko zakonodajo glede starševskega dopusta in družinskih prejemkov ter nekatere državne programe za pomoč podjetnicam.

5.1. DRUŽINSKA POLITIKA

Po sprejemu Zakona o delovnih razmerjih in Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih je 21.6.2002 Državni zbor Republike Slovenije sprejel še Zakon o enakih možnostih žensk in moških in se tako dokončno uskladi s pravnim redom Evropske unije

na tem področju. Po razvitosti družinske politike in politike za nego in vzgojo otrok, se države Evropske unije zelo razlikujejo, predvsem v tem, ali je v ospredju kot cilj te politike vključevanje žensk na trg delovne sile ali pa sta v ospredju nega in vzgoja otrok. Slovenski sistem starševskega in porodniškega dopusta je zelo fleksibilen in se lahko primerja z najboljšimi v Evropi.

Zakon o starševskem varstvu in družinskih prejemkih je stopil v veljavo 1.1.2002 in je na novo uredil področje zavarovanja za starševsko varstvo in pravice. Nekatere oblike starševskega dopusta so: porodniški dopust, očetovski dopust in pravica za nego in varstvo otrok. Nekateri družinski prejemki pa so: pomoč ob rojstvu otroka, starševski dodatek, otroški dodatek in dodatek za veliko družino.

Slovenija ima tudi zelo dobro organizirano mrežo otroškega varstva, vendar pa še vedno obstaja problem pri popoldanskem varstvu otrok. Ta problem je specifičen za zaposlene matere in še posebej podjetnice, ki nimajo 8 urnega delavnika, večina vrtcev pa se zapre sredi popoldneva.

Naša socialna politika torej odločilno vpliva na stopnjo udeležbe žensk na trgu delovne sile, nadaljevanje njihove zaposlitve, na poklicno mobilnost in tudi na njihovo življenjsko raven. Čeprav je naša družinska politika izredno ugodna za zaposlene matere, pa je še vedno vezana na delo, kar predstavlja problem brezposelnim ženskam in študentkam. Pri tem se pojavi tudi vprašanje enostarševskih družin, ki nimajo nobenih posebnih oblik pomoči s strani države, saj je v družinski politiki poudarek na deljeni odgovornosti obeh staršev. Enako velja za istospolne družine, ki so izključene iz družinskega prava v Sloveniji.

Položaj žensk in uresničevanje njihovih z ustavo, zakoni in mednarodnimi konvencijami zajamčenih pravic spremlja Urad za enake možnosti⁸.

⁸ Vlada RS je 20. junija 1992 ustanovila Urad za žensko politiko, kot svojo strokovno službo, odgovorno za uresničevanje pravic žensk zajamčenih v ustavi, zakonodaji in mednarodnih pogodbah. Z ustanovitvijo urada se je vlada zavezala k vključevanju načela enakosti spolov z vladno politiko in odpravljanju neenakosti na vseh področjih življenja. Urad se je usmerjal na analize vzrokov in razlogov za pojave

diskriminacije na posameznih področjih, izboljšanje zakonodaje z vidika enakosti spolov in osveščanje o pravicah, ki zadevajo ženske. S sklepom o ustanovitvi, organizaciji in delovnem področju Urada za enake možnosti, je 24.2. 2001 naloge Urada za žensko politiko prevzel Urad za enake možnosti.

Cilji Urada za enake možnosti, ki med drugim ureja tudi družinska razmerja, so:

- večja udeležba moških pri delitvi dela v družini, zlasti pri vzgoji in negi otrok;
- ohranitev in spodbujanje kakovostne in široko dostopne javne mreže otroškega varstva, prilagojene potrebam in delovnim obveznostim staršev;
- dostopnost do različnih oblik nege in pomoči za družinske članice in člane;
- dostopnost do različnih oblik občasnega varstva na domu in pomoči pri gospodinjskih opravilih;
- ustvarjanje posluha za potrebe zaposlenih staršev v delovnem okolju (Urad RS za enake možnosti, 2001).

5.2. PROGRAM POKLICNEGA UVELJAVLJANJA ŽENSK V SLOVENIJI

Program spodbujanja poklicnega uveljavljanja žensk, je program, ki ga izvaja Pospeševalni center za malo gospodarstvo⁹ skupaj s partnerji in podizvajalci izbranimi na javnem razpisu. Osrednjo informacijsko in promocijsko nalogo programa pa opravlja ZAVOD META. Poklicno uveljavljanje žensk kot pojem sporoča javnosti, da gre za

⁹ Poslanstvo PCMG je razširjati učinkovito podporno okolje za pospešen razvoj podjetništva, obrti in samozaposlovanja v Sloveniji ter promocija podjetniške kulture. Cilji PCMG.ja: doseganje strukture gospodarstva, primerljive s strukturo gospodarstva v EU; izboljšanje konkurenčne sposobnosti malih in srednjih podjetij v Sloveniji; izboljšati kakovost ponudbe storitev; izboljševati ugled podjetništva in sooblikovati ustvarjalno podjetniško kulturo; razviti funkcijo inkubatorja podjetniških projektov širšega pomena.

ženske na splošno, za poklice v katerih se pojavljajo ženske, za uveljavljanje enakih možnosti na vseh področjih, predvsem na trgu delovne sile, za uveljavljanje žensk v ekonomskem smislu in opozarjanje ter preprečevanje diskriminacij proti ženskam. Namen programa je ustvariti pogoje in stimulatívno okolje za poklicno uveljavljanje žensk, z upoštevanjem njihovih specifičnih potreb in možnosti za izboljšanje njihovega gospodarskega in družbenega položaja, zagotoviti večjo kakovost zaposlitvenih priložnosti za ženske, povečati konkurenčne sposobnosti podjetij, ki jih vodijo ženske in uveljavljati politiko enakosti spolov. Cilji programa torej so:

- Odpiranje novih zaposlitvenih priložnosti za ženske in spodbujanje alternativnih oblik zaposlovanja in samozaposlovanja žensk.
- Sistematična podpora in pomoč različnim skupinam žensk pri hitrejšem poklicnem uveljavljanju.
- Opogumljanje in usposabljanje žensk za načrtovanje poklicne kariere.
- Uveljavljanje politike enakopravnosti med spoloma, ki bo primerljiva s programom držav članic EU (vir: Zavod META, 2004).

Program je namenjen mladim dekletom, ospinicam, mladim dekletom, ki vidijo samozaposlitev kot del svoje poklicne kariere, brezposelnim ženskam, ženskam na podeželju kot tudi ženskam v mestnih območjih, podjetnicam začetnicam in podjetjem v rasti.

Informacijsko središče META zagotavlja brezplačno svetovanje na brezplačnem svetovalnem telefonu in individualno specialistično svetovanje za ženske, mentorstvo za družinska in ženska podjetja, izdelovanje in vzdrževanje spletnih strani podjetnicam, ki prvič ali na novo vzpostavljajo svoje podjetje in pomoč pri izobraževanju ter izpopolnjevanju. Pomembna dejavnost Informacijskega središča Meta je tudi vključevanje v mednarodne mreže in sodelovanje s podobnimi skupinami. V okviru programa Poklicno uveljavljanje žensk je bilo usposobljenih 30 promotork ženskega podjetništva, ki so se izobraževale doma in v tujini. Njihov namen je v svojem lokalnem in regionalnem okolju spodbujati podjetništvo in poklicno uveljavljanje različnih ciljnih skupin žensk. Tako se mreža, v katero se vključuje vedno več žensk, hitro širi, delavnice,

seminarji in forumi pa imajo vedno več udeleženk kot tudi udeležencev. V mrežo se uspešno vključujejo posameznice in skupine iz različnih dejavnosti in področij življenja.

Posebej je potrebno izpostaviti uspehe brezplačnega svetovalnega telefona¹⁰ za podjetnost in sicer v letu 2004 je bila struktura klicev glede na status klicanih oseb, naslednja:

- 33% zaposlenih žensk, ki si želijo določene spremembe ali pa pričakujejo da bo potrebno nekaj spremeniti (grozeča brezposelnost, stečaj podjetij..itd.);
- 26% brezposelnih žensk, ki bi se rade zaposlile pa ne najdejo nobene možnosti in so že predvsem obupale;
- 21% oseb, ki kličejo zaradi preverjanja določenih informacij. V tem deležu je tudi največ moških.
- 14% podjetnice in obrtnice z izkušnjami, kadar se želijo povezati ali vključiti v katero od konkretnih aktivnosti Zavoda META (mednarodne dejavnosti, razstave in sejmi, skupni nastopi);
- 7% študentke, ki se zanimajo za svojo prihodnost po diplomi.

6. LASTNO EMPIRIČNO DELO

VZOREC IN VPRAŠALNIK (glej Prilogo B)

V tem delu svoje diplomske naloge predstavljam rezultate anketne raziskave, ki sem jo opravila v času od septembra do decembra leta 2004. Ankete sem razdelila podjetnicam na Mednarodnem obrtnem sejmu v Celju MOS 2004, na razstavnem prostoru

¹⁰ Vir: Zavod META,2004

»KREATIVNOST IN PODJETNOST«, kateri tradicionalno poteka v okviru MOS¹¹. Ankete sem tudi pošiljala preko elektronske pošte članicam GIZ Podjetnost, ki so vpisane v bazi na njihovi spletni strani, (www.podjetnost.org) ter jih tudi razdelila med podjetnice preko posrednih poznanstev. Vse anketirane ženske so slovenske državljanke, ki so lastnice in/ali direktorice lastnega podjetja registriranega kot d.o.o. (družba z omejeno odgovornostjo) ali s.p. (samostojni podjetnik).

Na Mednarodnem obrtnem sejmu MOS 2004 v Celju, mi je tako uspelo dobiti 17 (56,7%) izpolnjenih vprašalnikov od 30, ki sem jih razdelila. Preko elektronske pošte so mi od 30 odposlanih vprašalnikov, vrnila izpolnjen vprašalnik le 4 podjetnice, (13,3%) nato pa sem jih preko posrednih poznanstev razdelila še 10 ter jih 10 tudi dobila (100%). Vseh skupaj sem tako zbrala 31 (44,3%) izpolnjenih vprašalnikov od 70 dejansko razdeljenih vprašalnikov.

Anketni vprašalnik je sestavljen iz dvaindvajsetih (22) vprašanj, odprtega in zaprtega tipa, ki zadevajo naslednja področja:

- Demografski podatki; starost, izobrazba, zakonski stan in št. otrok;
- zvrst podjetništva ter razlogi za takšno odločitev;
- problemi ustanavljanja lastnega podjetja (v primerjavi z moškimi) in državna podpora;
- prosti čas, skrb za družino in gospodinjstvo.

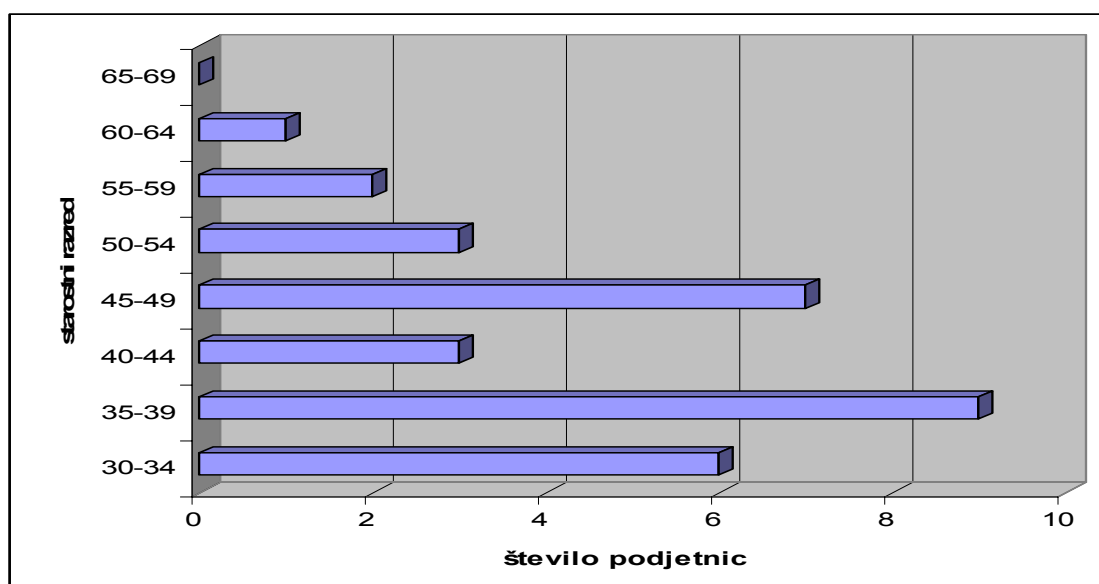
Rezultati opravljene ankete o ženskah podjetnicah v Sloveniji nam dajejo sliko, ki je sicer ne moremo posplošiti na celotno populacijo žensk v podjetništvu v Sloveniji, je pa dobra ilustracija.

¹¹ Razstava poteka v okviru programa Poklicno uveljavljanje žensk, glavni nosilec razstave pa je ZAVOD META.

V nadaljevanju bom grafično prikazala in interpretirala zaprta vprašanja, odprta vprašanja pa bom strnjeno predstavila in opisala v katero smer so se respondentke nagibale, ter jih podkrepila z ilustrativnimi citati iz odgovorov.

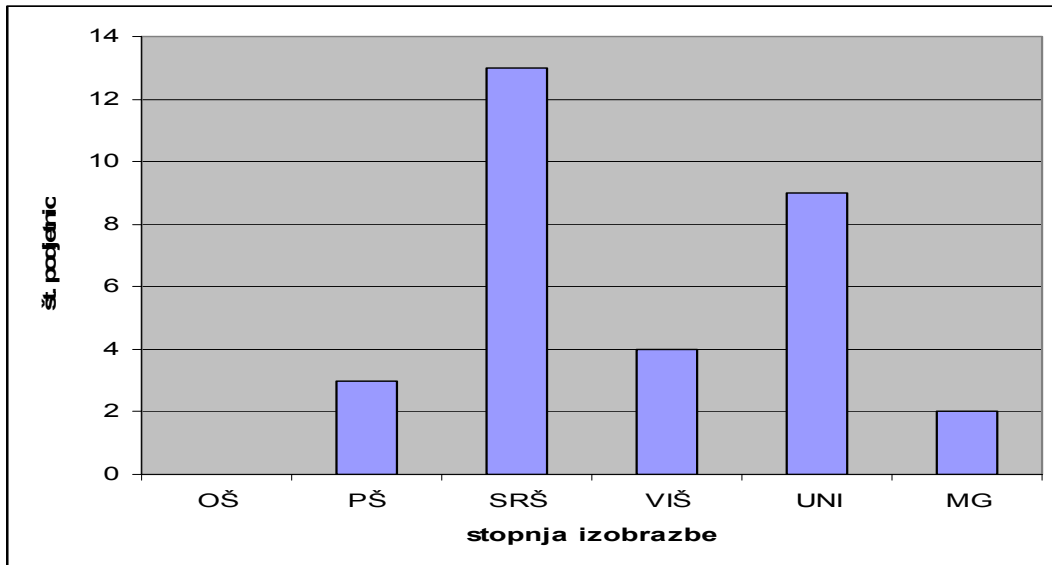
6.1. REZULTATI I INTERPRETACIJA:

Graf 6.1.1: Starost podjetnice

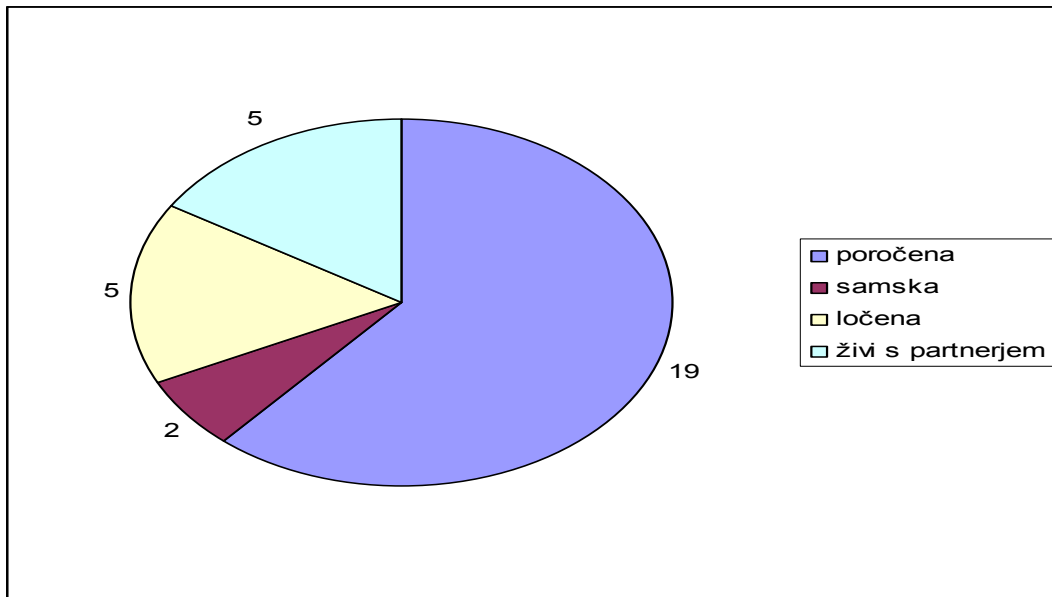
Povprečna starost anketiranih slovenskih podjetnic, je 42.5 let. Največ podjetnic je v starostnih skupinah od 35-39 let 29%, nekaj manj v skupinah od 45-49 let 22.6%. V skupini od 30-34 let jih je 19.3%, sledita skupini od 40-44 let in 50-54 let z enako 9.7%, v skupini od 55-59 let jih je le 6.5% ter nenazadnje v skupini 60-64 let jih je 3.2%.

Graf 6.1.2: Izobrazba podjetnice

Njihova izobrazbena stopnja je zelo različna. (Glej graf 6.1.2). Največ anketiranih podjetnic je končalo srednjo (štiri letno) šolo, 41.9%. 29% jih je končalo visoko šolo oz. univerzo, 12.9% jih je končalo višjo šolo, poklicno šolo (2 ali 3 letno) 9.7% in le 6.5 % pa jih ima končan podiplomski študij (magisterij oz. doktorat).

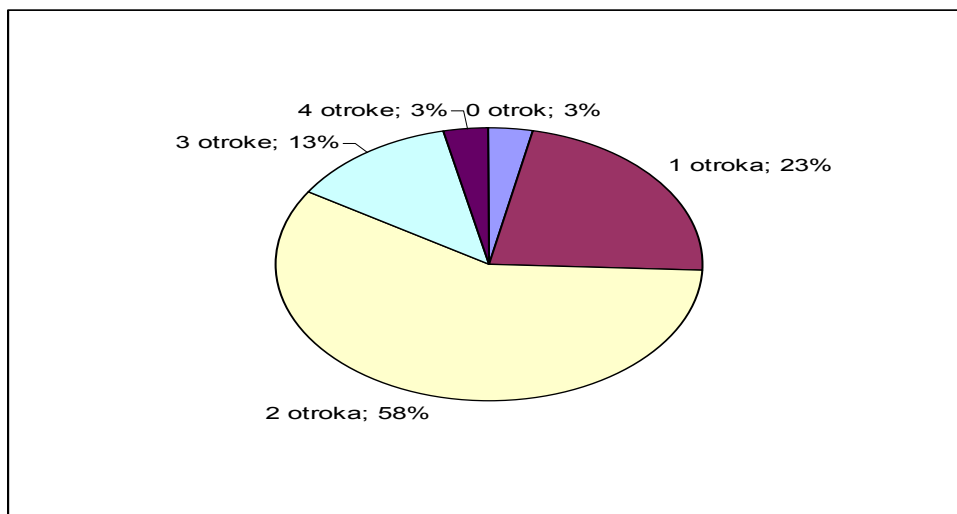
Graf 6.1.3: Zakonski status

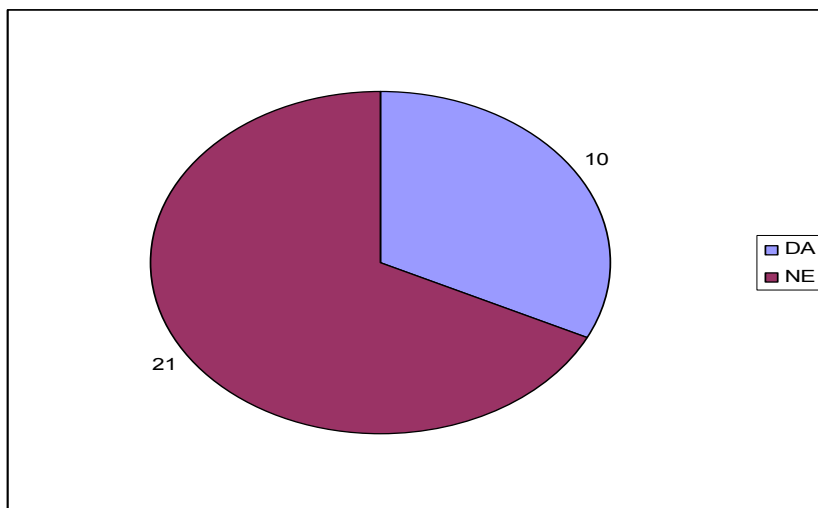
Anketirane slovenske podjetnice so najpogostejše poročene 61%. 16% jih je ločenih in enako 16% jih živi s partnerjem, 7% pa jih je samskih.

Največ anketiranih podjetnic ima po dva otroke, 58%. 23% jih ima po enega otroka, 13% jih ima po tri otroke in 3% jih ima štiri otroke, enako jih ima 3% po nič otrok. (glej graf 6.1.4 na naslednji strani).

Graf 6.1. 4: Število otrok anketiranih podjetnic

Graf 6.1. 5: Ali ste imeli pred pričetkom poslovanja že kakršnekoli izkušnje s samostojnim vodenjem poslov?

Kar 68% anketirank je odgovorilo, da ni imelo nobenih predhodnih izkušenj s samostojnim vodenjem poslova, preden je ustanovilo svoje podjetje. 32% pa jih je odgovorilo, da je že imelo predhodne izkušnje s poslovanjem samostojnega podjetja. (Glej graf 6.1.5 na prejšnji strani).

Povprečna starost anketiranih slovenskih podjetnic je torej 42.5 let. Največ anketirank ima končano srednjo (4 letno) šolo. Povprečna (slovenska) podjetnica je poročena in ima dva otoka.

Med dejavnostmi, ki jih opravljajo so najpogostejše trgovske usluge, raznovrstne oblike svetovanja ter storitvene dejavnosti. Zvrsti podjetništva s katerimi se anketirane podjetnice ukvarjajo so naslednje; trgovina in predstavništvo, svetovanje (premoženjsko, družinsko, komunikacijsko-kulturno, podjetniško,...), gostinstvo, proizvodnja, frizerstvo, računovodstvo, posredništvo, založništvo in tiskarstvo, oblikovanje in izobraževanje. Na splošno jih lahko uvrstimo v t.i. "feminizirano" podjetništvo.

Več kot polovica anketirank ni imelo nobenih predhodnih izkušenj s samostojnim vodenjem podjetja. Za ustanovitev lastnega podjetja se je večina anketirank odločila zaradi prisilnih okoliščin, bodisi brezposelnosti, stečaja ali potrebe po dodatnem zaslužku, nato sledijo lastni izzivi, želja po novem znanju, večja samostojnost ter boljši pogoji usklajevanja dela z družino.

"Iz ekonomske potrebe, ker sem ocenila, da sem za svoje znanje in sposobnosti preslabo plačana in ker mi je bilo podjetništvo izziv: samostojno sprejemati odločitve in odgovornost." (podjetnica, 58 let).

"Dala odpoved in registrirala podjetje zato ker me 8 urni delavnik od 7:00 – 15:00 omejuje. Delam kadar je potrebno, sem pa na voljo tudi družini." (podjetnica, 40 let).

"Zaradi prevelikega izkoriščanja delodajalca" (podjetnica, 37 let).

“Želela sem si delati tisto, kar rada delam, želela sem delavnik, prilagojen mojim (našim – otroci) potrebam...” (podjetnica, 32 let).

“Zaradi želje po delu, za zaposlitev ni bilo možnosti.” (podjetnica, 34 let).

“Na področju oblikovanja (grafično, industrijsko, unikatno) praktično ni klasičnih služb, zato je potrebno poiskati druge oblike sodelovanja oz. delovanja.” (podjetnica, 33 let).

“V čim večji meri izkoristiti znanje, izkušnje, ustvarjati v svojem ritmu.” (podjetnica, 36 let).

“Kot samozaposlena sem videla več in predvsem boljše možnosti za uporabo lastnega kapitala, znanja.” (podjetnica, 36 let).

“V 80- letih so se zelo odpirala privatna podjetja oz. delavnice, odločila sem se, da tudi sama vložim in delam v lastnem podjetju, zato ker sem želela več vedeti in spoznati več različnih dejavnosti.” (podjetnica, 39 let).

Največji problem pri ustanavljanju lastnega podjetja vidijo anketiranke v premajhni podpori države, v predolghih in predragih birokratskih postopkih, preskromnem svetovanju in transparentnosti informacij ter v nezadostnem poznavanju zakonodaje. Srečujejo pa se tudi s prostorskimi in finančnimi problemi ter izpostavljenosti konkurenci.

“Veliko informacij na trgu. Premalo radovednosti med bodočimi podjetniki. Veliko teže ima tudi dejstvo zakaj nekdo postane podjetnik oz. podjetnica.” (podjetnica, 39 let).

“Premalo znanja, premalo kapitala, zakonske in druge ovire države.” (podjetnica, 56 let).

“Država – podjetniki delujejo preveč vsak na svoji strani – premalo povezano!” (podjetnica, 64 let).

“Ogromno nasprotujočih si predpisov. Veliki stroški, ni svetovanja kako najcenejše opraviti registracijo in zadostiti vsem nujnim predpisom.” (podjetnica, 40 let).

“Ustanoviti podjetje je enostavno, več težav se ponavadi pojavi, ko je treba svoje storitve in izdelke prodati, najti stranke, pridobiti zaupanje strank...” (podjetnica, 32 let).

“Podjetja večinoma ustvarjajo ljudje, ki imajo veliko denarja in nič znanja na določenem področju, to je eden od vzrokov za slabo delovanje in kratkoročni obstoj podjetja. Največji problem so občine in prezahtevna papirologija, počasnost.” (podjetnica, 49 let).

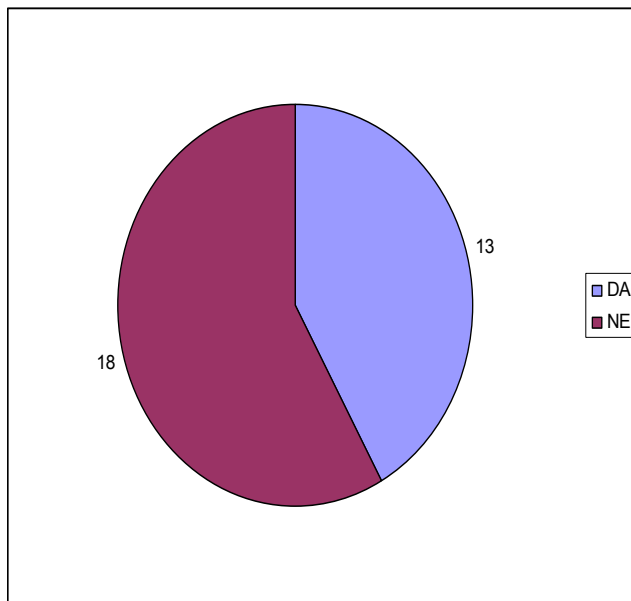
“Sredstva (denar) za zagon podjetja, podjetniška mreža, za pomoč pri začetnih projektih.” (podjetnica, 36 let).

“Glavni dejavniki za začetek so: Pomankanje kapitala, pomankanje kadrov, rizičnost vstopa na trg.” (podjetnica, 33 let).

“Neznanje, zaverovanost vase, birokratske ovire, visoki stroški poslovanj, preobsežna zakonodaja.” (podjetnica, 52 let).

“Izpostavljenost davčnim in vsem državnim, institucionalnim zahtevam v isti meri kot ostala mega in monopolna podjetja.” (podjetnica, 36 let).

Graf 6.1. 6: Ali menite, da se ženske v Sloveniji srečajo z večjimi ali drugačnimi problemi kot moški pri ustanavljanju lastnih podjetij?

42% anketiranih podjetnic meni, da se srečujejo z večjimi in drugačnimi problemi, kot moški kolegi, pri ustanavljanju lastnih podjetij. 58% pa jih je mnenja, da se ne srečujejo z nobenimi drugačnimi ali večjimi problemi, kot moški pri ustanavljanju lastnih podjetij. (glej graf 6.1.6). Te ženske so mnenja, da pri ustanavljanju lastnega podjetja ni spolnih razlik, temveč je važna sposobnost posameznika. Nasprotno pa jih skoraj polovica meni, da je poglobitni razlog problemov, da poleg podjetništva prevzemajo vlogo matere in žene ter skrbijo za družino, medtem ko se moški lahko v večji meri posvečajo podjetništvu, so bolj povezani in jih na splošno jemljejo bolj resno. Pogoji za ustanovitev podjetja so dejansko za vse enaki, problemi izvirajo iz usklajevanja dela in družinskih obveznosti in še vedno prisotni miselnosti, (žensk in moških), da so moški boljši podjetniki.

“Da absolutno, pri nas še vedno vlada miselnost, da moški zmorejo več.”
(podjetnica, 54 let).

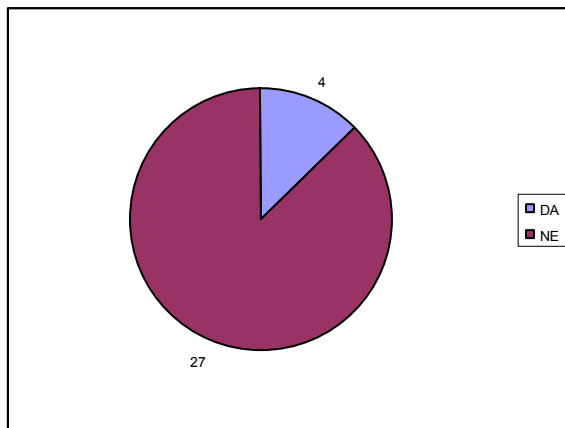
“Ženske ne sodelujejo, se ne povezujejo.” (podjetnica, 36 let).

“Organizacija družine, bolj so socialne do svojih zaposlenih, manj tvegajo, delajo na področju socialnega podjetništva, ki je manj dobičkonosno.” (podjetnica, 39 let).

“Ob izvajanju nešteti vlog ima ženska manj časa za podjetništvo.” (podjetnica, 64 let).

“Še vedno ponekod žensko ne jemljejo resno, predvsem moški.” (podjetnica, 36 let).

Graf 6.1.7: Se vam zdi da država podpira žensko podjetništvo v zadostni meri?

Kar 87% anketiranih podjetnic je mnenja, da država ne podpira žensko podjetništvo v zadostni meri in le 13% jih je menilo, da jih država podpira v zadostni meri. (Glej graf 6.1.7).

Anketirane podjetnice na splošno menijo, da bi jim država lahko oz bi jim morala nuditi več. Mnoge so mnenja, da država zahteva previsoke davke in da premalo podpira mala in srednja podjetja, premalo je na voljo informacij in svetovalnih centrov, država bi lahko nudila ugodnejše kredite ter večjo podporo, še posebej pri ustanavljanju podjetja in tudi večjo podporo v času bolniških ter porodniških dopustov, lahko bi nudila tudi raznovrstne olajšave ter strokovno pomoč pri pravnih zadevah.

“Potrebovala bi več konkretnih informacij pri odpiranju podjetja; v zvezi z dovoljenji, soglasji...kaj vse potrebujem za nemoteno in pravilno poslovanje. Prav bi prišlo tudi, da prvih nekaj mesecev (recimo 3), ko se podjetje še uveljavlja, da ne bi bilo potrebno plačevati davkov in prispevkov...” (podjetnica, 32 let).

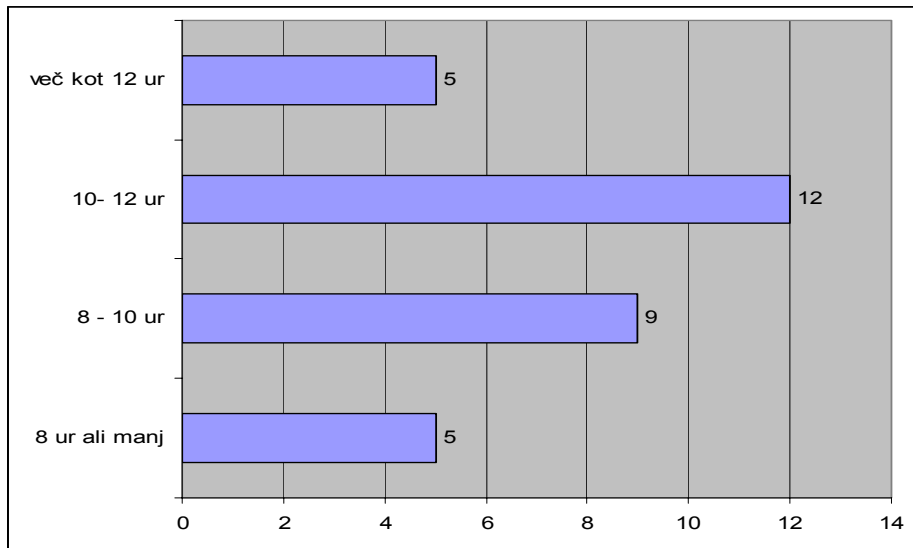
“Nižjo davčno obremenitev, zaščito kot delodajalko, socialno zaščito (materinstvo) z boljšo zakonodajo.” (podjetnica, 45 let)

“S svojimi strokovnimi nasveti, pomoč pri finančnem reševanju težav in ne samo s sankcijami.” (podjetnica, 54 let).

“Lahko bi imele privilegije pred moškimi. Vsaka ženska ima dvojni delovni čas v 24-ih urah. En delavnik, 7ur dela v enem podjetju, drugi delavnik doma, zaslužimo si medalje!” (podjetnica, 49 let).

“S samo podporo v obliki subvencij, predavanj, izobraževanj...” (podjetnica, 37 let).

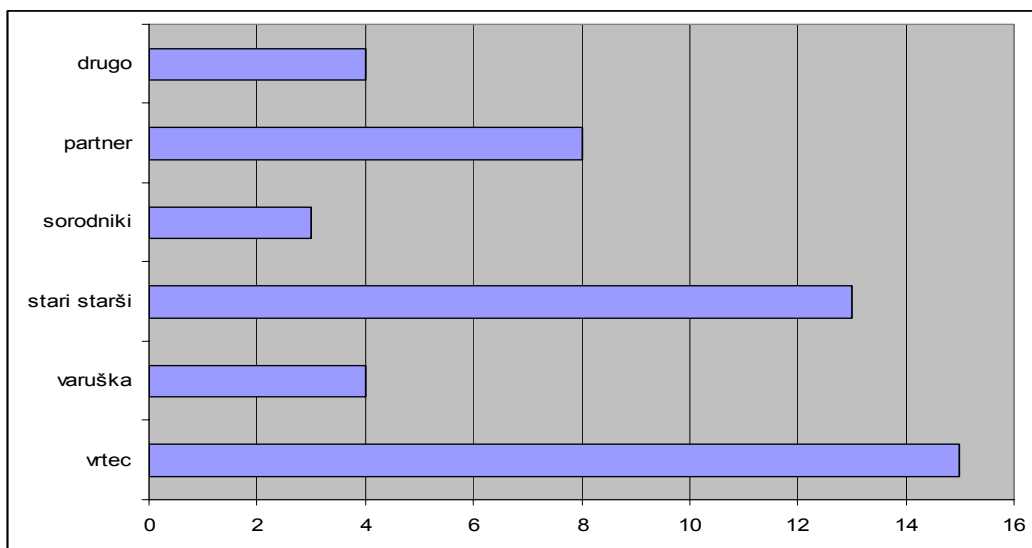
Graf 6.1.8: Koliko ur dnevno preživite v službi?

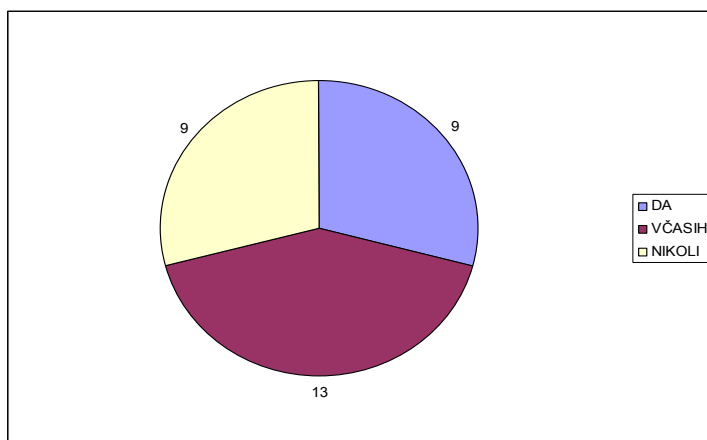
Anketirane podjetnice preživijo od deset do dvanajst ur dnevno v službi, 39% anketiranih. Malo manj 29%, jih preživi od osem do deset ur dnevno v službi, 16% pa jih preživi manj kot osem ur in ravno tako 16% jih preživi več kot dvanajst ur dnevno v službi. (Glej graf 6.1.8).

Slovenske podjetnice, medtem ko so v službi, najpogosteje zaupajo svoje otroke vrtcom 32%, ali starim staršem 28%. Partner je na tretjem mestu, ki prevzame skrb za otroke 17%, sledita varuška na domu 8.5% in drugo 8.5%, ter navsezadnje drugi sorodniki 6%. Anketirane podjetnice so pod drugo naštevale sosede, znance in svoje starejše otroke. (glej graf 6.1.9. na naslednji strani).

Graf 6.1.9: Kdo pazi (je pazil) na otroke medtem, ko ste v službi? Možnih je več odgovorov

Graf 6.1.10: Ali imate občutek, da ima vaša kariera prednost pred družino?

Iz grafa 6.1.10 na prejšnji strani je razvidno, da slovenske podjetnice dajejo prednost karieri. Čeprav jih je na vprašanje procentualno enako odgovorilo z da (29%) in enako z nikoli (29%) pa jih še vedno 42% meni, da včasih, kar nakazuje na dvojno obremenjenost podjetnice. Podjetnice menijo, da so primorane dajati prednost karieri, ker je podjetništvo način življenja, je vir dohodka in je nujno za preživetje družine ter takšen proces dela to zahteva. Nasprotno druge menijo, da so otroci in družina vedno na prvem mestu in jim ravno podjetniško življenje omogoča prilagajati se potrebam svojih otrok in družine. Dejansko pa je to dejstvo odvisno od poklica oz. dejavnosti, ki jo posamezna podjetnica opravlja. Nekaterim svoja dejavnost res zahteva ogromno časa in poklicne odsotnosti od doma. Na primer; ženska, ki dela več kot 12 ur dnevno se resnično težje prilagaja svoji družini, (npr. gostinska dejavnost) kot pa recimo ženska, ki opravlja svojo dejavnost doma in dela s polovičnim delovnim časom (npr. neke vrste svetovalna dejavnost).

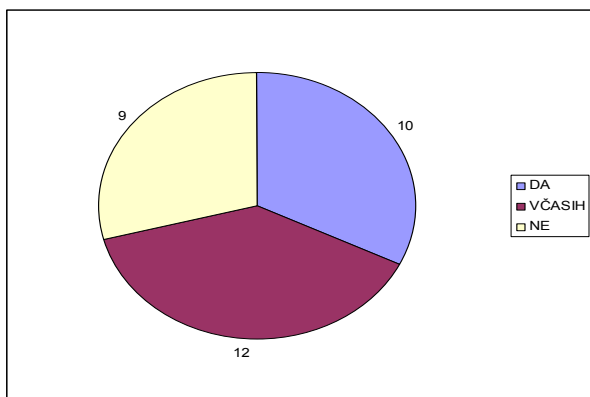
V vsakem primeru pa jim svoji partnerji in otroci pogosto očitajo, da preveč delajo. (glej graf 6.1.11 na naslednji strani). 39% anketiranih žensk pravi, da jim družina včasih očita da preveč delajo, 32% jih pravi da jim očita da preveč delajo in 29% jih pravi, da jim družina ne očita, da preveč delajo.

35% anketiranih podjetnic je priznalo da včasih čuti konflikt med kariero in družino, 26% ga občuti bolj pogosto in 26% ga občuti bolj poredko, 13% pa ga nikoli ne občuti. (glej graf 6.1.12 na naslednji strani). Zopet je to dejstvo v veliki večini odvisno od poklica oz. dejavnosti, ki jo posamezna podjetnica opravlja.

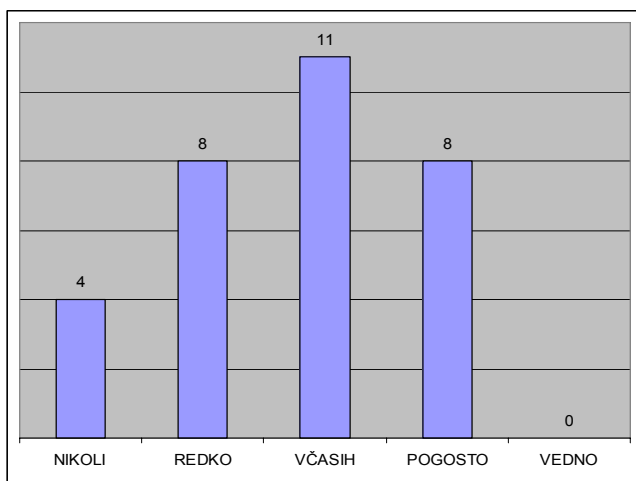
Torej razvidno je, da ženske podjetnice dajejo prednost karieri pred družino, bodisi iz prostovoljnih ali prisilnih razlogov, da jim družina to očita in da pogosto občutijo konflikt med kariero in družino. Mnoge ženske menijo, da bi se dalo omiliti ta konflikt če bi bili partnerji bolj razumevajoči, rešitev vidijo v konkretnem pogovoru in usklajevanju gospodinjskih opravil. Rešitev vidijo tudi v tem, da delajo skupaj z družino bodisi, da jih zaposlijo v svojem podjetju ali ustanovijo družinsko podjetje. Na splošno slovenske podjetnice menijo, da je ta konflikt posledica "hitrega življenja" in da je edini način

omilitve tega, da bi se manj delalo, kar pa je v veliki večini nemogoče. Zato je v večini najboljša rešitev dobra organizacija in razumevanje partnerja.

Graf 6.1.11: Ali vam partner in otroci kdaj očitajo, da preveč delate?

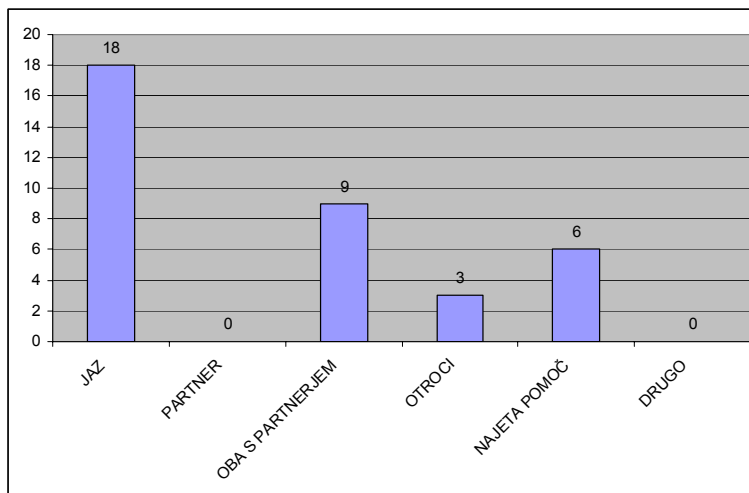

Graf 6.1.12: Kako pogosto čutite konflikt med kariero in družino?

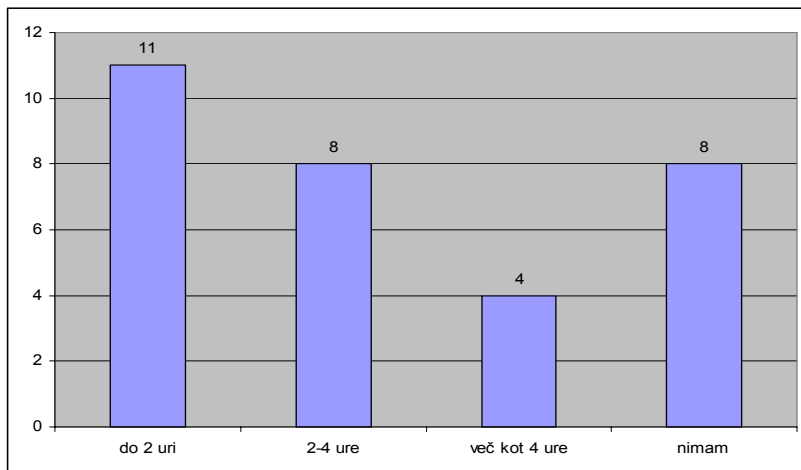
Kljub vsemu pa slovenske podjetnice v večini, poleg upravljanja s svojim podjetjem, skrbijo še za celotno gospodinjstvo doma. Če to primerjamo z že omenjenim dejstvom, da so v povprečju po 10 ur dnevno v službi, ni nič čudnega da jim prostega časa dejansko zmanjkuje. Povprečno imajo anketirane podjetnice do dve uri dnevno prostega časa, ki pa ga najpogosteje posvetijo svoji družini. (glej graf 6.1.13 in grafa 6.1.14, 6.1.15 na naslednji strani). Torej jim skrb za družino oz. otroke predstavlja obliko prostega časa.

Graf 6.1.13: Kdo večinoma opravlja gospodinjska dela?

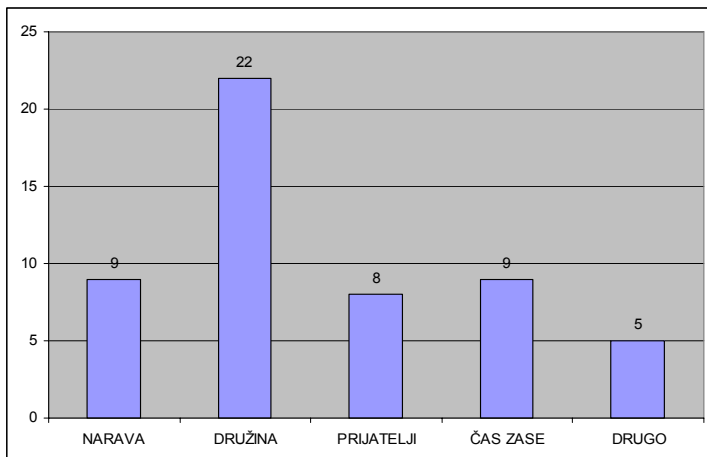
50% slovenskih podjetnic same poleg svoje kariere opravlja še vsa gospodinjska opravila. 25% si gospodinjska dela deli s partnerjem, 17% najame pomoč in 8% pomagajo otroci.

Graf 6.1.14: Koliko prostega časa imate? (dnevno)

Zgornji graf prikazuje prosti čas, ki ga ima ženska podjetnica dnevno. 35% žensk trdi, da ima do dve uri dnevno prostega časa. 26% ga sploh nima in enako 26% jih ima od 2 do 4 ure dnevno prostega časa. 13% pa jih ima prostega časa več kot 4 ure dnevno.

Graf 6.1.15: Kako izkoristite svoj prosti čas (če ga imate)? (možnih je več odgovorov)

41,5% anketiranih podjetnic izkoristi svoj prosti čas z družino in z otroci. 17% anketiranih podjetnic si vzame čas samo zase ali izkoristi ta čas za sprehode in izlete v naravo. 15% anketiranih podjetnic se družijo s prijatelji in 9,5% anketiranih podjetnic počne druge stvari, kot so gledanje televizije, branje knjig, izobraževanje, potovanje in umetniško ustvarjanje.

Anketirane slovenske podjetnice v veliki večini menijo, da je na splošno moškim podjetnikom lažje. Lažje pa jim je zaradi tega, ker niso obremenjeni z skrbjo za gospodinjstvo ter skrbjo za otroke. To dejstvo se navezuje na že omenjenih 42% anketiranih podjetnic, ki meni, da se srečujejo z večjimi in drugačnimi problemi, kot moški kolegi, pri ustanavljanju in vodenju lastnih podjetij.

“Ker pri nas še vedno in povsod vlada moški svet na vseh področjih.” (podjetnica, 54 let).

“Nimajo ‘materinskega občutka’ (slaba vest), po naravi razmišljajo le o tem kar trenutno delajo.” (podjetnica, 36 let).

“Rojstvo otroka jih ne ustavi. Imajo podporo ženske oz. partnerke, ki skrbi za družino, poleg službe.” (podjetnica, 33 let).

“Da, ker lahko poslu posvetijo več časa.” (podjetnica, 45 let).

“Lažje, ker najdejo podporo pri drugih podjetnikih, ker niso tako pedantni, ker ne komplicirajo.” (podjetnica, 40 let).

“Ker ob podjetništvu niso toliko soudeleženi pri pričakovanjih družine.” (podjetnica, 64 let).

“Da, ženska mora biti mati, gospodinja, podjetnik.” (podjetnica, 48 let).

“Ja, imajo domači servis in servis v službi.” (podjetnica, 52 let).

7. ZAKLJUČEK

Ženska vloga v slovenski družbi je v zadnjih desetletjih postala precej bolj opazna. Kot sem pokazala v svoji diplomski nalogi, se ženske naloge v javni sferi razširjajo, v zasebni sferi pa njene naloge ali bolje rečeno obveznosti, zaenkrat ostajajo enake oz. se niso ustrezno zmanjšale.

Torej kdo je slovenska podjetnica? Slovenska podjetnica je povprečna žena z dvema otrokoma nekje v svojih zgodnjih štiridesetih letih, ki z zadovoljstvom opravlja svojo dejavnost, v katero se je podala bolj ali manj iz slučaja oz. raznih zunanjih okoliščin. Za ustanovitev lastnega podjetja se je odločila brez predhodnih izkušenj in njeno podjetje spada v neko obliko storitvene dejavnosti. Samostojno upravlja in vodi svoje majhno ali srednje veliko podjetje in hkrati skrbi tudi za svojo družino in gospodinjstvo doma. Slovenska podjetnica dela povprečno deset ur na dan in ima zelo malo prostega časa, ki pa ga večinoma preživi z družino. Torej upravičeno lahko rečemo, da je podjetnica vsestransko zelo sposobna ženska in redkokateri moški se lahko primerja z njo.

Glede na postavljene hipoteze lahko rečem, da podjetnice danes resnično opravljajo štiri vloge: ženska s kariero, zakonska partnerica, gospodinja in mati. Tako svojo prvo hipotezo v celoti potrjujem. Iz ankete oz. iz dobljenih odgovorov sem razbrala, da podjetništvo za ženske zahteva veliko angažiranja in fleksibilnosti ter predvsem organizacijo vsakodnevnega življenja. Podjetnice poleg svoje dejavnosti opravljajo še večino gospodinjstvih opravil doma ter skrbijo za celotno družino. Ta dvojna obremenjenost je glavna razlika med podjetnico in podjetnikom. Iz dobljenih odgovorov je tudi razvidno, da ženske čutijo konflikt med družino in poslom in da družina ženskam očita, da preveč delajo. Tukaj se lahko vprašamo, koliko moških pa daje prednost družini pred kariero? in koliko se njim očita, da preveč delajo? Ali ženske resnično dajejo prednost karieri? Ali pač zaradi preobremenjenosti dvojnega urnika v vsakodnevem življenju, prevladuje splošno družbeno mnenje, da podjetnica ali katerakoli uspešna poslovna ženska daje prednost karieri, ker izstopa iz norme tradicionalne gospodinje.

Mnogo žensk bi si želelo krajši delovni čas, imeti boljše delovne pogoje, večjo podporo države oz. zakonodajo, ki bi bila primernejša za žensko podjetništvo in večjo udeležbo moških pri gospodinjskih in ostalih družinskih opravilih. Tako bi lažje opravljale vse svoje »poklice«. Žensko podjetništvo lahko tudi nudi možnost usklajevanja dela in družinskih obveznosti. Menim, da vzpodbujanje ženskega podjetništva dejansko prispeva k zmanjševanju razlik med žensko in moškim, večja ženska avtonomija in dovoljuje da igrajo bolj aktivno vlogo v političnem in ekonomskem življenju. Vedno več žensk se odloča za podjetništvo ravno zaradi lažje uskladitve teh dveh svetov.

Potrdim lahko tudi svojo drugo hipotezo. Podjetnice so zakonsko enakopravne moškim in tudi veliko podjetnic je mnenja, da pri ustanavljanju in vodenju podjetja ni nikakršnih razlik med moškimi in ženskami. Razlike pa so druge. Podjetnica se ne more enačiti z podjetnikom zaradi bistvenih razlik (drugačen delavnik mnogih podjetnic, pogoste prekinitve dela zaradi bolezni otrok, nižji dohodki žensk itd...) Družinska politika predpostavlja, da vsi odrasli sodelujejo na trgu delovne sile na enak način in izpostavljeni so le posamezni ukrepi, npr. porodniški dopust in javno varstvo otrok, ki pa ne razrešuje spolne delitve dela v družini. Politika enakih možnosti se osredotoča na enakopravno obravnavo spolov, s tem pa ne rešuje problemov, ki izhajajo iz razmerja dela in družine. Politiko usklajevanja dela in družine bi bilo potrebno še bolj uskladiti. Družinska politika se tudi naslanja na tradicionalno obliko družine in tako izključuje recimo enostarševske družine, katerih je vedno več. Potrebno bi bilo spremeniti to politiko in jo prilagoditi ženskam na splošno, kot ženskam posameznicam, kot to počnejo Skandinavske države in ZDA.

Skandinavske države imajo najbolj urejen sistem državne blaginje. Davčni sistem in socialni dodatki izhajajo namreč iz situacije posameznika. Javne politike so usmerjene v olajševanje usklajevanja zaposlitve z neplačanim delom, kar vključuje ugodne in plačane starševske dopuste, manjše število delovnih ur, javno otroško varstvo in pomoč pri ostarelih. Slovenija se po svojih osnovnih značilnostih javnih politik (posebno glede otroškega varstva) najbolj približuje skandinavskim državam. Ameriška agencija za malo

gospodarstvo¹² (SBA) izvaja aktivno politiko zaposlovanja in samozaposlovanja za ženske. Američanke se lahko pohvalijo z npr. »žensko banko«. Ta med drugim podpira začetnice z nepovratnimi vložki (semenski kapital) v njihove podjetniške projekte, ponujajo pa tudi nadvse ugodne kredite, vendar samo podjetnicam. V Coloradu na primer, se zavedajo (na to so jih opozorile ženska združenja), da na javnih razpisih dostikrat mala podjetja ne morejo kandidirati, zaradi prestrogih kriterijev in zato so sprejeli zakonski predpis, po katerem morajo 5% vseh javnih naročil ponuditi izključno podjetjem, ki so jih ustanovile ženske (in drugim manj privilegiranim skupinam). Na ta način država zagotavlja določeno »enakopravnost« velikega in malega gospodarstva, pri nas pa, kot pravi ga. Marta Turk se velika podjetja pritožujejo, da so različne »ugodnosti« omogočile malim podjetjem nelojalno konkurirati velikim sistemom (trgovina) in bonitete so druga za drugo začele »usihati«, upravna administracija pa naraščati. (Turk: 2004).

Podjetništvo je pomembno za gospodarski razvoj države in zato je smiselno vzpodbujanje ženskega podjetništva, saj ženske predstavljajo precejšen del neizkoriščenega potenciala. Država bi se morala usmerjati v odpravljanje splošnih ovir za razvoj ženskih podjetij in se bolj posvetiti reševanju težav, ki so specifične za žensko podjetništvo v Sloveniji. Enakoppravna obravnava spolov ni zadostna. Program poklicnega uveljavljanja žensk je edini ukrep s katerim se država loteva samozaposlovanja brezposlenih žensk, žensk iz socialno ogroženih skupin in žensk s pomankljivo izobrazbo. Potrebno pa bi bilo še marsikaj, na primer spodbuditi bančno financiranje, ki bo bolj odprto za potrebe mikro, malih in srednjih podjetij ter razvijati bolj odprt odnos do ženskega podjetništva, ustanoviti podjetniške inkubatorje in družinske servise, ki bi ženskam olajševali usklajevanje družinskih in poklicnih obveznosti, potrebno bi bilo tudi izvajati ukrepe za promocijo ženskih potencialov na tujih tržiščih in nadalje bi morali podjetnicam začetnicam ponujati ugodne kredite, saj pri kreditnem poslovanju predstavljajo malim in srednje velikim podjetjem največjo oviro visoke obrestne mere, zavarovanja kreditov ter zapleten in dolgotrajen postopek odobritve kreditov. Na splošno bi bilo potrebno spodbujati podjetniško kulturo in odpraviti omejitve za razvoj zasebnih podjetij,

¹² SBA – Small Business Association

spodbujati odkrivanja in širjenja poslovnih priložnosti za podjetnice, spodbujati večjo udeležbo žensk v poslovno informacijskih centrih in izobraževati ženske na področju sodobne tehnologije in tudi omogočiti večjo dostopnost sodobnih tehnologij.

Osebno menim, da bi se tudi več moških moralo zavedati tega problema in se ustrezno prilagajti sodobnim utripom življenja. Vstopili smo v 21. stoletje in dnevi ženske gospodinje, ki bo doma kuhala in rojevala otroke so že zdavnaj mimo. Mnogo ovir je bilo že premaganih, in mnogo novih vlog je bilo privzetih, torej se ženska vloga konstantno razvija in njena uspešnost je vedno znova potrjena. Toda zakaj bi se morale prilagajati in razvijati le ženske. Čas je, da se tudi moški začnejo prilagajati in razvijati ter prevzemati drugačne vloge, ki ne bodo predstavljale razlik ne v poslovnem in ne v družinskem svetu.

8. LITERATURA

1. Arber, S., Gilbert, N. (1994). Women and Working lives – Divisions and change, Basingstoke: Macmillan.
2. Černigoj-Sadar, N. (1991). Moški in ženske v prostem času v Družboslovne razprave. Let 9. št.13, str. 107- 110.
3. Černigoj Sadar, N. (2000). Spolne razlike v formalnem in neformalnem delu v Družboslovne razprave. Let. 16. št. 34/35, str. 31-52.
4. Černigoj Sadar, N. in Verša D. (2002) Zaposlovanje žensk v Svetlik, I. Et al (ur.), Politika Zaposlovanja. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, str. 398 – 436.
5. European Communities. (2004). How Europeans spend their time. Everyday life of Women and Men, data 1998 – 2002. Luxemburg: Office for Official Publication of the European Communities.
6. Glas, M. in Drnovšek, M. (2000). Slovenke kot porajajoče se podjetnice, Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

7. Glas, M. in Drnovšek, M (1998). Žensko podjetništvo v Sloveniji. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta.
8. Hazl, V. (2002). Smo slovenke na trgu delovne sile enakopravne?: Analiza položaja žensk na trgu delovne sile v Sloveniji. Ljubljana: Pospeševalni center za malo gospodarstvo.
9. Jeram, J.(2003). Zagovorništvo enakih možnosti žensk in moških v EU in Sloveniji. Ljubljana: Vlada RS, Urad za enake možnosti.
10. Kanjuro Mrčela, A. (2005). Reconciliation of work and Private life in Slovenia. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
11. Kanjuro Mrčela, A.(2000). Spolna konstrukcija menedžerskih vlog: stekleni organizacijski stropovi v devetdesetih v Jogan, M (ur.), Tranzicija in (ne)enakost med spoloma. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede: Slovensko sociološko društvo.
12. Kanjuro Mrčela, A. (2005). Zaposlovanje in delo žensk v Sloveniji in Evropski uniji v Ferfila, B.(ur.), Travelling with Europe: Slovenia in European Union = Potovanje z evropo: Slovenija v Evropski uniji. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
13. Kanjuro Mrčela, A. (1996). Ženske v menedžmentu, Ljubljana: Enotnost.
14. Kanjuro Mrčela, A. in Černigoj Sadar, N. (2004). Final country report for Slovenia for European Foundation Research project "Gender, Work and employment in Ten Candidate Countries of CEE".
15. Kozmik, V. (1999). Drugo poročilo Republike Slovenije o uresničevanju določil Konvencije o odpravi vseh oblik diskriminacije žensk. Ljubljana: Urad Vlade RS za žensko politiko.
16. Kozmik. V. (1998). Še diskriminirane? V Mrgole Jukič, T. (ur.), Izobraževanje in zaposlovanje žensk nekoč in danes. Ptuj: Zgodovinski arhiv, str. 145 -173.
17. Kozmik V. in Jeram J. (1997). Položaj žensk v Sloveniji v devetdesetih: Poročilo Urada za žensko politiko za obdobje 1990-1995. Ljubljana: Vlada RS, Urad za žensko politiko.
18. Olup Umek, M.(2001). Vlada RS - Urad za enake možnosti. Ljubljana: Urad Vlade RS za enake možnosti.

19. Potrata, B. (2002). So podjetnice enakopravne? v Podjetnik, (maj 2002), str. 46-50. Ljubljana.
20. Renner, T.(2000). Adolescentke v Družboslovne razprave, let.16, št. 34/35, str. 207 – 217.
21. Svetlik, I. (1996). Kakovost življenja v Sloveniji, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
22. Šavorn Radovan, D. (2000). Žensko podjetništvo v malih in srednjih podjetjih v Jogan, M. (ur.), Tradicija in (ne)enakost med spoloma. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede: Slovensko sociološko društvo.
23. Švab, A. (2003). Skrb med delom in družino; koncept usklajevanja dela in družinskih obveznosti v družinski politiki v Teorija in praksa, let. 40, št. 16., str. 1112 -1126.
24. Turk, M. (2004). Žensko podjetništvo v Sloveniji, Ljubljana: GIZ Podjetnost.
25. Ule, M.(1992). Moški in ženske v prostem času v Družboslovne razprave, let. 9, št. 13, str. 107-110.
26. Zakon o enakih možnostih žensk in moških (Uradni list RS, št. 59/02).

INTERNETNI VIRI

27. Česnik, Ž.(2004). Je podjetništvo ženskega spola? v Eva, (avgust 2004). Ljubljana: Baza - GIZ Podjetnost, <http://www.podjetnost.org/slo/aktualno/vsebina/knjiznica/68/eva.PDF>
28. Kalacun, S. (2004): Veliki oviri sta neobveščenost in neznanje v Finance, (maj 2004). Baza - GIZ Podjetnost, <http://www.podjetnost.org/slo/aktualno/vsebina/knjiznica/62/clanekFinance.jpg>
29. Podjetnice, ženske v podjetniških vodah v Mariborčan, št. 103, (maj 2003), <http://www.mariborcan.com/html/m103/M103-podejtnice.htm>
30. Reindl, D (2004).: Slovenia: Making way for women. Baza - GIZ Podjetnost, <http://www.podjetnost.org/slo.php?topic=story&page=knjiznica&id=56>

31. Turk, M. (2004): Žensko podjetništvo v Sloveniji. Baza - GIZ Podjetnost,
<http://www.podjetnost.org/slo/aktualno/vsebina/knjiznica/69/ZenskoPodjetnistvo.doc>
32. <http://www.adp.fdv.uni-lj.si>
33. <http://www.crmg.ljubljana.si>
34. <http://www.europa.eu.int>
35. <http://www.ilo.org>
36. <http://www.oecd.org>
37. <http://www.pcmg.si>
38. <http://www.podjetnost.org>
39. <http://www.stat.si/letopis>
40. <http://www.uem-rs.si>

9. PRILOGE

PRILOGA A: Statistični podatki

Sklenitve zakonskih zvez po starosti neveste in ženina ter po prejšnjem zakonskem stanu

	Ø 1990-1994	Ø 1995-1999	1999	2000	2001	2002	2003
Sklenitve zakonskih zvez							
SKUPAJ	8630	7709	7716	7201	6935	7064	6756
Starost neveste (leta)							
Pod 15	-	-	1	-	1	1	-
15-19	878	400	334	226	225	189	194
20-24	4031	2998	2656	2279	1988	1874	1695

25-29	2264	2589	2768	2820	2799	2790	2725
30-34	663	865	995	976	997	1162	1176
35-39	308	346	384	392	380	422	401
40-44	175	194	216	171	194	249	218
45-49	104	124	166	165	127	159	141
50-54	76	77	85	71	97	111	106
55-59	56	50	44	42	53	47	52
60-64	35	32	29	33	33	29	24
65 +	40	34	38	26	41	31	24
Neznano	-	-	-	-	-	-	-
Starost ženina (leta)							
Pod 15	-	-	-	-	-	-	-
15-19	75	42	42	32	34	29	36
20-24	2565	1521	1318	1076	976	865	839
25-29	3450	3182	3092	2894	2770	2666	2503
30-34	1275	1576	1693	1724	1646	1756	1733
35-39	528	589	695	633	683	793	752
40-44	264	291	314	316	281	354	331
45-49	149	176	184	205	200	227	200
50-54	95	113	140	118	129	136	150
55-59	75	76	80	70	78	87	81
60-64	56	50	51	46	42	59	57
65 +	98	92	107	87	96	92	74
Neznano	-	-	-	-	-	-	-
Prejšnji zakonski stan ženina in neveste							
Samski							
samska	7292	6538	6559	6148	5966	5980	5745
vdova	53	50	33	35	22	25	30
razvezana	355	309	365	315	314	327	303
Vdovec							
samska	46	45	33	36	25	29	34
vdova	65	50	28	27	34	37	22
razvezana	65	59	48	49	43	43	28
Razvezan							
samska	396	343	353	313	299	330	356
vdova	52	40	29	30	22	25	26
razvezana	306	275	268	248	210	268	212

SKUPAJ							
samski	7700	6897	6957	6498	6302	6332	6078
samske	7734	6926	6945	6497	6290	6339	6135
vdovci	176	175	109	112	102	109	84
vdove	170	164	90	92	78	87	78
razvezani	754	636	650	591	531	623	594
razvezane	726	621	681	612	567	638	543

Vir: (2004) Statistični letopis Republike Slovenije, 2004. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Ljubljana.

Razveze zakonskih zvez po starosti žene in moža ter trajanju zakonske zveze

	Ø 1990-1994	Ø 1995-1999	1999	2000	2001	2002	2003
SKUPAJ	1907	1229	2074	2125	2274	2457	2461
Starost žene (leta)							
Pod 20	6	2	1	3	2	1	3
20-24	170	57	86	80	73	23	71
25-29	379	175	281	270	276	180	276
30-34	385	248	425	423	435	363	428
35-39	379	244	407	424	419	473	499
40-44	269	222	376	386	433	470	469
45-49	142	146	267	290	328	432	333
50-54	84	63	111	147	181	264	226
55-59	48	39	68	48	69	131	92
60-64	26	17	24	33	25	71	38
65 +	18	16	28	21	33	49	26
Starost moža (leta)							
Pod 20	1	-	-	-	-	2	-
20-24	58	11	20	23	15	74	16
25-29	270	68	161	148	165	317	151
30-34	376	144	352	345	353	439	356
35-39	402	170	435	427	431	496	499
40-44	341	153	381	428	438	439	472

45-49	195	134	361	361	396	357	406
50-54	121	70	179	206	260	188	298
55-59	76	40	93	95	105	75	149
60-64	37	21	48	57	57	36	66
65 +	31	18	44	35	54	34	48
Trajanje zakonske zveze (leta)							
Pod 1	29	7	18	31	17	29	19
1	68	22	50	55	53	52	54
2	90	29	64	60	75	103	71
3	101	33	82	76	80	87	98
4	107	36	90	77	84	101	106
5-9	462	174	421	426	418	487	439
10-14	381	155	386	384	424	404	434
15 +	670	374	963	1016	1123	1194	1240

Vir: (2004) Statistični letopis Republike Slovenije, 2004. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Ljubljana.

Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti in spolu, 2. četrletje¹⁾

Dejavnosti	1999	2000	2001	2002	2003
Skupaj					
SKUPAJ	892	894	914	922	896
Kmetijske dejavnosti	96	85	90	89	75
Nekmetijske dejavnosti (razen storitvenih)	337	334	349	355	331
Rudarstvo	(6)	(7)	(5)	(4)	(6)
Predelovalne dejavnosti	278	269	277	287	264
Oskrba z elektriko, plinom in vodo	(8)	10	11	11	(9)
Gradbeništvo	45	48	55	54	52
Storitvene dejavnosti	456	468	465	473	485
Trgovina; popravila mot. vozil in izdelkov široke porabe	109	119	113	120	118
Gostinstvo	34	34	34	36	36
Promet, skladiščenje in zveze	54	60	57	55	59
Finančno posredništvo	21	22	24	22	22
Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	49	43	45	45	53

Dejavnost javna uprave, obramba, obvezno socialno zavarovanje	49	53	48	50	50
Izobraževanje	60	57	62	61	62
Zdravstvo in socialno varstvo	45	46	47	51	47
Druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti	36	34	33	33	37
Druge storitve	.	.	(1)	.	.
Moški					
SKUPAJ	482	481	497	500	488
Kmetijske dejavnosti	51	45	50	48	41
Nekmetijske dejavnosti (razen storitvenih)	223	218	229	235	225
Rudarstvo	(6)	(6)	(5)	((3))	(5)
Predelovalne dejavnosti	169	160	166	173	165
Oskrba z elektriko, plinom in vodo	(6)	(8)	10	(9)	(7)
Gradbeništvo	41	43	49	49	47
Storitvene dejavnosti	205	214	211	214	218
Trgovina; popravila mot. vozil in izdelkov široke porabe	53	57	57	57	55
Gostinstvo	14	14	13	14	15
Promet, skladiščenje in zveze	42	46	43	42	47
Finančno posredništvo	(5)	(7)	(9)	(8)	(7)
Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	25	25	25	25	29
Dejavnost javna uprave, obramba, obvezno socialno zavarovanje	25	26	23	25	23
Izobraževanje	14	12	15	14	15
Zdravstvo in socialno varstvo	(9)	(9)	(10)	12	(9)
Druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti	17	17	17	16	18
Druge storitve	.	.	.	.	.
Ženske					
SKUPAJ	410	413	417	423	409
Kmetijske dejavnosti	45	40	40	41	34
Nekmetijske dejavnosti (razen storitvenih)	114	116	120	120	106
Rudarstvo	.	((1))	.	.	.
Predelovalne dejavnosti	109	109	112	114	99
Oskrba z elektriko, plinom in vodo	((1))	((2))	((1))	((1))	((1))
Gradbeništvo	(4)	(5)	(6)	(5)	(5)
Storitvene dejavnosti	251	254	253	259	266

Trgovina; popravila mot. vozil in izdelkov široke porabe	56	62	57	62	63
Gostinstvo	19	20	22	23	21
Promet, skladiščenje in zveze	11	14	14	13	12
Finančno posredništvo	15	15	15	14	15
Poslovanje z nepremičninami, najem in poslovne storitve	24	18	20	20	24
Dejavnost javna uprave, obramba, obvezno socialno zavarovanje	24	26	25	25	26
Izobraževanje	46	45	47	47	47
Zdravstvo in socialno varstvo	36	37	36	39	38
Druge javne, skupne in osebne storitvene dejavnosti	19	17	17	17	20
Druge storitve	.	.	.	.	.

() Manj natančna ocena

(()) Nenatančna ocena

. Zelo nenatančna ocena, vendar različna od nič

1) Seštevki se zaradi zaokroževanja ne ujemajo.

Vir: (2004) Anketa o delovni sili 2004. Statistični letopis Republike Slovenije, 2004. Zavod Republike Slovenije za statistiko, Ljubljana.

Delovno aktivno prebivalstvo po dejavnosti, 2003

Dejavnosti		Delovno aktivno prebivalstvo	Zaposlene osebe			Samozaposlene osebe			
			skupaj	v družbah, podjetjih in organizacijah	pri samozaposlenih osebah	skupaj <i>total</i>	samostojni podjetniki posamezniki /	osebe, ki opravljajo poklicno dejavnost	kmetje
SKUPAJ		777247	699146	632982	66164	78101	43308	6424	28369
A	Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	35896	7142	6510	633	28754	385	-	28369
	Kmetijstvo, lov, storitve	33718	5082	4646	437	28635	266	-	28369
	Gozdarstvo, storitve	2179	2060	1864	196	119	119	-	-
B	Ribištvo	196	179	162	17	17	17	-	-
	Ribištvo	196	179	162	17	17	17	-	-
C	Rudarstvo	4809	4752	4643	109	58	58	-	-
CA	Pridobivanje energetskih surovin	3775	3775	3775	-	-	-	-	-
	Prid. črnega, rjavega premoga,	3676	3676	3676	-	-	-	-	-

	lignita, šote								
	Pri. nafte, zemeljskega plina, stor.	Z	Z	Z	-	-	-	-	-
	Pridobivanje uranovih in torijevih rud	Z	Z	Z	-	-	-	-	-
CB	Pridobivanje rud in kamnin brez energetskih	1035	977	869	109	58	58	-	-
	Pridobivanje rud	Z	Z	Z	-	-	-	-	-
	Pridobivanje drugih rudnin in kamnin	1019	961	853	109	58	58	-	-
D	Predelovalne dejavnosti	234590	226183	208711	17472	8407	8397	10	-
DA	Proizvodnja hrane, pijač, tobačnih izdelkov	20070	19741	17476	2264	329	329	-	-
	Proizvodnja hrane, pijač, krmil	19702	19373	17109	2264	329	329	-	-
	Proizvodnja tobačnih izdelkov	Z	Z	Z	-	-	-	-	-
DB	Proizv. tekstilij; tekstilnih, krznenih izdelkov	26866	25850	24119	1731	1016	1015	1	-
	Proizvodnja tekstilij	13313	13056	12562	494	257	257	-	-
	Proizvodnja oblačil; strojenje, dodelava krzna	13553	12794	11557	1237	759	758	1	-
DC	Proizvodnja usnja, usnjenih izdelkov	6811	6669	6401	267	143	143	-	-
	Proizvodnja usnja, usnjenih izdelkov	6811	6669	6401	267	143	143	-	-
DD	Obdelava in predelava lesa	11548	10774	9210	1563	774	774	-	-
	Obdelava in predelava lesa	11548	10774	9210	1563	774	774	-	-
DE	Proizv. vlaknin, papirja; založništvo, tiskarstvo	14677	14140	13354	786	537	535	-	-
	Proizvodnja vlaknin, papirja ter izdelkov iz njih	5871	5790	5661	129	81	81	-	-
	Založništvo, tiskarstvo	8806	8350	7693	657	456	455	-	-
DF	Proizv. koksa, naftnih deriv., jedrskega goriva	254	254	254	-	-	-	-	-
	Proizv. koksa, naftnih deriv., jedrskega goriva	254	254	254	-	-	-	-	-
DG	Proizv. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vl.	12457	12420	12376	44	37	37	-	-
	Proizv. kemikalij, kemičnih izdelkov, umetnih vl.	12457	12420	12376	44	37	37	-	-
DH	Proizv. izdelkov iz gume in plastičnih mas	12779	12287	11004	1283	492	490	2	-
	Proizv. izdelkov iz gume in plastičnih mas	12779	12287	11004	1283	492	490	2	-
DI	Proizv. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	10511	10292	9672	620	219	219	-	-
	Proizv. drugih nekovinskih mineralnih izdelkov	10511	10292	9672	620	219	219	-	-
DJ	Proizvodnja kovin in kovinskih izdelkov	39467	37051	31679	5372	2415	2413	2	-

	Proizvodnja kovin	8521	8485	8379	106	36	36	-	-
	Proizv. kovinskih izdelkov brez strojev, naprav	30946	28567	23301	5266	2379	2377	2	-
DK	Proizvodnja strojev in naprav	24589	23903	23167	736	686	686	-	-
	Proizvodnja strojev in naprav	24589	23903	23167	736	686	686	-	-
DL	Proizvodnja električne, optične opreme	28780	28110	27459	651	670	667	2	-
	Proizvodnja pisarniških strojev, računalnikov	752	733	729	4	18	18	-	-
	Proizvodnja električnih strojev, aparatov	14219	13891	13512	379	328	328	-	-
	Proizv. RTV, komunikacijskih aparatov in opreme	6408	6255	6155	100	153	153	-	-
	Proizv. medicin., finomeh., optičnih instrumentov	7401	7231	7063	168	171	168	2	-
DM	Proizvodnja vozil in plovil	9996	9953	9890	63	43	43	-	-
	Proizv. motornih vozil, prikolic, polprikolic	7041	7034	6994	40	7	7	-	-
	Proizvodnja drugih vozil, plovil	2955	2920	2896	24	36	36	-	-
DN	Proizv. pohištva, druge pred. dejav., reciklaža	15788	14741	12649	2092	1047	1047	-	-
	Proizv. pohištva, druge predelovalne dejavnosti	14924	13885	11803	2082	1039	1038	-	-
	Reciklaža	864	856	846	10	9	9	-	-
E	Oskrba z elektriko, plinom, vodo	11235	11215	11208	7	21	21	-	-
	Oskrba z el., plinom, paro, toplo vodo	7842	7821	7814	7	21	21	-	-
	Zbiranje, čiščenje, distribucija vode	3393	3393	3393	-	-	-	-	-
F	Gradbeništvo	57424	49479	35437	14043	7945	7943	2	-
	Gradbeništvo	57424	49479	35437	14043	7945	7943	2	-
G	Trgovina; popravila motornih vozil	100559	92569	82531	10038	7990	7908	82	-
	Popravila, trgovina z motornimi vozili, gorivi	15033	13117	9907	3210	1916	1915	1	-
	Posredništvo, trg. na debelo, brez mot. vozil	33694	31323	29908	1415	2371	2366	5	-
	Trg. na dr. brez mot. vozil; popr. izd. šir. por.	51832	48129	42716	5414	3702	3626	76	-
H	Gostinstvo	28864	24641	15410	9231	4223	4220	3	-
	Gostinstvo	28864	24641	15410	9231	4223	4220	3	-
I	Promet, skladiščenje, zveze	49317	42941	37071	5869	6376	6312	64	-
	Kopenski promet, cevovodni transport	23126	17211	11531	5679	5915	5912	3	-

	Vodni promet	156	137	125	12	19	19	-	-
	Zračni promet	584	583	583	-	1	1	-	-
	Pomožne prometne dejavnosti, turistične org.	14099	13955	13823	132	144	141	4	-
	Pošta in telekomunikacije	11352	11055	11009	45	297	240	57	-
J	Finančno posredništvo	19981	19805	19707	99	176	176	-	-
	Finančno posred. brez zavarovalništva, skladov	13264	13256	13253	-	8	8	-	-
	Zavarovalništvo brez socialnega, skladi	5271	5268	5263	5	3	3	-	-
	Pomožne dejavnosti v finanšnem posredništvu	1447	1282	1191	91	165	165	-	-
K	Nepremičnine, najem, poslovne storitve	54956	49143	45135	4008	5813	4620	1193	-
	Poslovanje z nepremičninami	2609	2423	2330	93	186	186	-	-
	Dajanje strojev, opreme v najem	326	208	127	81	119	118	1	-
	Obdelava podatkov, s tem povezane dejavnosti	6040	5499	5277	222	542	540	1	-
	Raziskovanje in razvoj	4723	4570	4561	9	153	28	125	-
	Druge poslovne dejavnosti	41258	36444	32842	3603	4814	3748	1066	-
L	Javna uprava, obramba, socialno zavarovanje	48955	48955	48955	-	-	-	-	-
	Javna uprava, obramba, socialno zavarovanje	48955	48955	48955	-	-	-	-	-
M	Izobraževanje	55750	55602	55491	110	149	141	7	-
	Izobraževanje	55750	55602	55491	110	149	141	7	-
N	Zdravstvo, socialno varstvo	47182	45713	44372	1341	1469	114	1355	-
	Zdravstvo, socialno varstvo	47182	45713	44372	1341	1469	114	1355	-
O	Druge javne, skupne in osebne storitve	27033	20329	17641	2689	6704	2996	3708	-
	Storitve javne higiene	3172	3143	3060	83	28	28	-	-
	Dejavnosti združenj, organizacij	2594	1457	1457	-	1137	1	1136	-
	Rekreacijske, kulturne, športne dejavnosti	14451	11470	11347	123	2981	419	2562	-
	Druge storitvene dejavnosti	6816	4259	1776	2483	2558	2548	10	-
P	Zasebna gospodinjstva z zaposlenim osebjem	499	499	-	499	-	-	-	-
	Zasebna gospodinjstva z zaposlenim osebjem	499	499	-	499	-	-	-	-

PRILOGA B: VPRAŠALNIK ZA SLOVENSKE PODJETNICE

Spoštovana podjetnica, ime mi je Maša Rodman in sem absolventka Fakultete za družbene vede. Vljudno Vas naprošam, da izpolnite vprašalnik, ki bo osnova za empirični del moje diplomske naloge »Kdo je slovenska podjetnica?«

1. Starost podjetnice _____ let.

2. Vaša stopnja izobrazbe:

- a). Osnovna šola
- b). Poklicna šola (2 ali 3 letna)
- c). Srednješolska (4 letna)
- d). Višješolska
- e). Visokošolska, univerzitetna
- f). Magisterij, doktorat

3. S katero zvrstjo podjetništva se ukvarjate?

_____.

4. Zakonski status:

- a). Poročena
- b). Samska
- c). Ločena
- d). Živi s partnerjem

5. Ali imate otroke? (obkroži): DA NE
in če DA, koliko? _____.

6. Ali ste imeli pred začetkom poslovanja že kakršnekoli izkušnje s samostojnim vodenjem poslov?

DA NE

7. Kako ste se odločili za pot podjetnice in zakaj?

8. Pričeti z lastnim podjetjem gotovo ni lahko. Ste podjetnica; kaj torej mislite, kateri so poglavitni problemi/ težave, s katerimi se srečujejo podjetniki, ki ustanavljajo svoja podjetja v Sloveniji?

9. Ali menite, da se ženske v Sloveniji srečajo z večjimi ali drugačnimi problemi kot moški pri ustanavljanju lastnih podjetij? (obkrožite)

DA

NE

10. Prosim, da kratko pojasnite, zakaj ste odgovorili z DA ali NE (npr., če menite da so razlike, v čem se te razlike vidijo?)

11. Se vam zdi da država podpira žensko podjetništvo v zadostni meri?

DA

NE

12. Kaj in kako bi vam lahko država več nudila?

13. Koliko ur dnevno preživite v službi?

a). Osem ur ali manj

- b). Od osem do deset ur
- c). Deset do dvanajst ur
- d). Več kot dvanajst ur

14. Kdo pazi (je pazil) na otroke medtem, ko ste v službi? možnih je več odgovorov

- a). Vrtec (javni, privatni)
- b). Zasebna varuška na domu
- c). Stari starši
- d). Drugi sorodniki
- e). Partner
- f). Drugo _____.

15. Ali imate občutek, da ima vaša kariera prednost pred družino?

- a) Da, ker _____.
- b). Včasih
- c). Nikoli, ker _____.

16. Ali vam partner in otroci kdaj očitajo, da preveč delate?

- a). Da
- b). Včasih
- c). Ne

17. Kako pogosto čutite konflikt med kariero in družino?

- a) Nikoli
- b) Redko
- c) Včasih
- d) Pogosto
- e) Vedno

18. Na kakšen način bi se po vašem mnenju dalo omiliti ta konflikt?

19. Kdo večinoma opravlja gospodinjska dela? Možnih je več odgovorov.

- a). Jaz
- b). Partner
- c). Oba s partnerjem
- d). Otroci
- e). Najeta pomoč
- f). Drugo _____

20. Koliko prostega časa imate?

- a). Do dve uri dnevno

- b). Od dve do štiri ure dnevno
- c). Več kot štiri ure dnevno
- d). Nimam prostega časa

21. Kako izkoristite svoj prosti čas (če ga imate)? Možnih je več odgovorov.

- a). Sprehodi, izleti
- b). Igra z otroki, čas z družino
- c). Prijatelji
- d). Čas samo zase
- e). Drugo _____

22. Ali menite, da je moškim podjetnikom na splošno lažje in zakaj?

HVALA, KER STE SI VZELI ČAS!

ŠE NAPREJ VAM ŽELIM LEP IN USPEŠEN DAN!

